

Elina Autio ja Mirva Kotilainen

**ARJEN KÄYTÄNTÖJEN OPAS
LASTENTARHANOPETTAJAN TYÖVÄLINEENÄ**

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Marraskuu 2012**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Ylivieskan Yksikkö	Aika Marraskuu 2012	Tekijä/tekijät Autio Elina ja Kotilainen Mirva
Koulutusohjelma Sosiaaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi Arjen käytäntöjen opas lastentarhanopettajan työvälineenä		
Työn ohjaaja Herranen-Somero Kirsi		Sivumäärä 47
Työelämäohjaaja Laitila Helena		
<p>Tutkimuksemme aiheena oli selvittää, kuinka Arjen käytäntöjen opas auttaa lastentarhanopettajan suunnittelutyössä ja miten se toimii lastentarhanopettajan työvälineenä. Tutkimuksessamme saimme myös selville, kuinka Arjen käytäntöjen oppaan käyttöönotto sujui ja kuinka Arjen käytäntöjen opasta voisi vielä kehittää.</p> <p>Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua, joka toteutettiin ryhmähaastatteluina. Haastateltavina olivat peruspalvelukuntayhtymä Kallion alueella toimivat lastentarhanopettajat. Ryhmähaastatteluja oli kaksi, ensimmäiseen osallistui kaksi haastateltavaa ja toiseen kuusi. Ryhmähaastattelun teemat muodostuivat Arjen käytäntöjen oppaan sisällön ja siihen liittyvän teorian pohjalta.</p> <p>Tutkimuksessamme tuli ilmi, että Arjen käytäntöjen opas toimii vain välillisenä lastentarhanopettajan suunnittelun työvälineenä. Arjen käytäntöjen oppaan käyttäminen työvälineenä vaihteli yksiköittäin hyvin paljon. Eri päiväkotiyksiköt olivat hyvin eri vaiheissa Arjen käytäntöjen oppaan käyttämisessä, jotkut yksiköt olivat vasta alussa ja jotkut yksiköt käyttivät sitä säännöllisesti. Arjen käytäntöjen opas loi työyhteisöön yhteisöllisyyttä, kun päiväkotiyksikön henkilökunta sopii yhteiset käytäntömallit päiväkodin arkeen. Arjen käytäntöjen oppaaseen on saatu koottua hyvin paljon tietoa siitä, millainen hyvä päiväkotitoimi on ja kuinka varhaiskasvattaja toimii siellä lapsen hyväksi.</p>		

Asiasanat

Arjen käytäntöjen opas, lastentarhanopettajan suunnittelutyö, päiväkodin arki

ABSTRACT

CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	Date November 2012	Author Autio Elina & Kotilainen Mirva
Degree programme Degree programme in Social Services		
Name of thesis Guide to everyday practises as a working tool of kindergarten teachers		
Instructor Herranen-Somero Kirsi		Pages 47
Supervisor Laitila Helena		
<p>The subject of this thesis was a guide to everyday practises. The aim of this study was to examine how the guide to everyday practises helps kindergarten teachers in their planning and how it works as a tool in a kindergarten teacher's work. This thesis also examined how taking the guide into use went and how the guide could be developed.</p> <p>This thesis was qualitative. The research material was collected through a themed group discussion. Two group discussions were held and participants were kindergarten teachers. The themes of the group discussions based on the guide to everyday practises and the theory linked to it.</p> <p>The guide to everyday practises works as an indirect tool in the planning of kindergarten teacher's work. Using the guide to everyday practises varies a lot. Some day care centers had just started to process of guide to everyday practises and some had used it more. The guide to everyday practises increased the sense of community in the work community. The guide has a lot of information about an ideal day care center and how kindergarten teachers should work there for the wellbeing of the child.</p>		

Key words

Guide to everyday practises, planning work of kindergarten teachers, everyday life in kindergarten

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUSPROSESSI	2
2.1 Aiheen valinta ja tutkimusaikataulu	2
2.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	3
2.3 Tutkimusmenetelmät	3
2.3.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä	3
2.4 Aineiston keruu	4
2.4.1 Puolistrukturoitu haastattelu	4
2.4.2 Ryhmähaastattelu	5
2.4.3 Haastateltavien valinta ja motivointi	5
2.4.4 Valmistautuminen ryhmäkeskusteluun	6
2.4.5 Ryhmäkeskustelun toteutus ja aineiston analysointi	7
3 ARJEN KÄYTÄNTÖJEN OPAS	10
4 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA	12
4.1 Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma	12
4.2 Peruspalvelukuntayhtymä Kallion varhaiskasvatussuunnitelma	14
5 ARKI PÄIVÄKODISSA	16
5.1 Lapsen etu toiminnan lähtökohtana	16
5.2 Yhteinen työskentelytapa	17
5.3 Vuorovaikutus päiväkodin arjessa	17
5.4 Sosiaalinen kasvatus	19
5.5 Perushoito	20
5.6 Omatoimisuuden tukeminen	20
5.7 Ulkoilu ja liikunta päivähoidossa	21
5.8 Leikki	22
6 SUUNNITTELU	23
6.1 Pedagoginen suunnittelu	23
6.2 Päivittäisten toimintojen suunnittelu	24
6.3 Toiminnan suunnittelu uudelle ryhmälle	25
6.4 Lapsilähtöinen toiminnan suunnittelu	26
6.5 Dokumentoinnin suunnittelu	26
7 KASVATUSKUMPPANUUS	27
7.1 Kasvatuskumppanuus päiväkodeissa	27
7.2 Vastavuoroinen kumppanuus	28
8 PIENRYHMÄTOIMINTA	31
8.1 Vuorovaikutus pienryhmätoiminnassa	32
8.2 Fyysinen toimintaympäristö pienryhmätoiminnan esteenä	32
9 TUTKIMUSTULOKSET	33

9.1 Kuinka Arjen käytäntöjen opas auttaa lastentarhanopettajan suunnittelutyössä?	33
9.1.1 Arjen käytäntöjen oppaan kirjaaminen	33
9.1.2 Pienryhmätoiminta Arjen käytäntöjen oppaan avulla	34
9.1.3 Arjen käytäntöjen opas apuna suunnittelussa	35
9.2 Miten Arjen käytäntöjen opas on toiminut lastentarhanopettajan työvälineenä?	35
9.2.1 Arkilähtöinen Arjen käytäntöjen opas	35
9.2.2 Arjen muutoksia	36
9.2.3 Havainnointi Arjen käytäntöjen oppaan avulla	36
9.2.4 Kasvatuskumppanuus Arjen käytäntöjen oppaassa	37
9.2.5 Arjen käytäntöjen opas – yhteisöllisyyden työväline	37
9.3 Kehittämisideat	38
9.3.1 Mitä Arjen käytäntöjen oppaasta puuttuu?	38
9.3.2 Arjen käytäntöjen oppaaseen perehdytys	39
9.4 Muut tutkimustulokset	39
9.4.1 Arjen käytäntöjen oppaan tekoon osallistuminen ja vanhemmille tiedottaminen	39
9.4.2 Arjen käytäntöjen oppaan kieliasu ja ulkomuoto	40
9.4.3 Arjen käytäntöjen oppaan hyvät puolet	41
10 TUTKIMUSTULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTA	42
10.1 Tutkimusprosessi	42
10.2 Tutkimustulokset	43
LÄHTEET	46
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio on vuonna 2011 syksyllä ottanut käyttöönsä Arjen käytäntöjen opas-nimisen oppaan varhaiskasvatuksen palveluihin. Opas on tarkoitettu varhaiskasvatuksen henkilökunnan avuksi päivittäisiin toimintoihin. Arjen käytäntöjen oppaan ovat luoneet Kristiina Korpi, Helena Laitila, Kati Mäki ja Sari Suhonen. Arjen käytäntöjen oppaan käyttöönottoa hankaloitti se, että samanaikaisesti peruspalvelukuntayhtymä Kallion varhaiskasvatuksen henkilökuntaa koulutettiin kasvatuskumppanuus-toimintamallia varten. Kahden menetelmän käyttöönotto yhtä aikaa oli raskasta ja aikaa ei riittänyt perehtymään kumpaankin uuteen toimintamalliin.

Opinnäytetyömme on tehty yhteistyössä peruspalvelukuntayhtymä Kallion ja Lapsen hyvä arki II-hankkeen kanssa. Lapsen hyvä arki II on Pohjois-Suomen monialaiset sosiaali- ja terveystyöpalvelut (PaKaste II)- hankkeen alainen. PaKaste II:n tarkoituksena on juurruttaa PaKaste I:n aikana kehitettyjä toimintamalleja, kuten Arjen käytäntöjen opasta, ja se toimii aikavälillä 1.10.2011 -31.10.2013.

Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen ja pyrimme sitä tehtäessä vastaamaan eri yhteistyökumppanien tarpeisiin. Opinnäytetyössämme tutkimme, kuinka Arjen käytäntöjen opas auttaa lastentarhanopettajan suunnittelutyössä sekä miten se toimii lastentarhanopettajan työvälineenä. Opinnäytetyömme tavoitteena on myös tutkia, kuinka Arjen käytäntöjen opas on otettu vastaan päiväkodeissa sekä miten ja kuinka paljon sitä käytetään todellisuudessa päiväkodin arjessa. Opinnäytetyömme tulokset voivat auttaa Arjen käytäntöjen oppaan kehittämisessä ja antaa arvokasta tietoa sen käyttämisestä.

Parhaan tuloksen saamiseksi käytimme aineistonkeruumenetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua, jonka toteutimme ryhmähaastatteluna.

2 TUTKIMUSPROSESSI

2.1. Aiheen valinta ja tutkimusaikataulu

Vaikka koulutukseemme osana kuului tutustua Arjen käytäntöjen oppaaseen ja sen taustoihin, emme osanneet vielä silloin ajatella, että siitä muodostuisi meidän opinnäytetyömme aihe. Varhaiskasvatus- ja perhetyön opintoihin suuntautuessamme tiesimme kuitenkin, että myös opinnäytetyömme tulisi koskettamaan erityisesti työtä varhaiskasvatuksen arjessa.

Helmikuussa 2012 otimme yhteyttä PaKaste-hankkeen Lapsen hyvä arki II-hankkeessa toimivaan Kirsi Anttilaan, jonka kanssa yhdessä keskustellessamme saimme idean tehdä tutkimuksen Arjen käytäntöjen oppaan tähänastisesta käyttöönotosta. Seuraavana askeleena otimme yhteyttä peruspalvelukuntayhtymä Kalliossa päiväkodin johtajana toimivaan Helena Laitilaan, joka on toiminut myös yhtenä Arjen käytäntöjen oppaan luojana. Laitilan kanssa määrittelimme opinnäytetyömme työelämätarpeen, ja saimme paljon kannustusta Laitilan suuresta innostuksesta tutkimustamme kohtaan. Tutkimuksestamme Arjen käytäntöjen oppaan luojat saavat palautetta työstään, mahdollisia kehittämiskohteita sekä käytännön työelämän kokemuksia oppaan sisällöstä.

Helmikuun 2012 lopulla anoimme tutkimuslupaa peruspalvelukuntayhtymä Kalliolta sekä pidimme tutkimusseminaarin. Tutkimusseminaarissa esittelimme opinnäytetyöprosessimme suunnitelman ja aiheen. Saimme varmistuksen tutkimusluvallemme helmikuun lopussa 2012. Tästä lähtien keräsimme teoriapohjaa tutkimuksellemme. Aineiston keruu eli ryhmähaastattelut olivat 8.5.2012 ja 9.5.2012. Aineiston kerättyämme seuraava vaihe oli litteroida aineisto sekä analysoida se.

2.2. Tutkimuskysymykset

Tutkimuksemme tarkoituksena oli aluksi saada tietoa siitä, kuinka Arjen käytäntöjen opas ohjaa lastentarhanopettajan pedagogista toimintaa. Myöhemmin tutkimuksemme edetessä rajasimmekin tavoitetta siihen, että tutkimme Arjen käytäntöjen opasta yleisenä työvälineenä, emmekä pelkästään pedagogisesta näkökulmasta. Tietoa saamme myös siitä, kuinka Arjen käytäntöjen opas on otettu vastaan päiväkodeissa ja kuinka sen käyttö on alkanut sujua.

Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavanlaiset:

1. Kuinka Arjen käytäntöjen opas auttaa lastentarhanopettajan suunnittelutyössä?
2. Miten Arjen käytäntöjen opas on toiminut lastentarhanopettajan työvälineenä?

2.3. Aineiston keruu

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan kokonaista joukkoa erilaisia tulkinnallisia tutkimuskäytäntöjä.

Tutkimuksen peruskäsitteet on jaoteltu niiden merkityksen ja relevanssin eli käyttökelpoisuuden kannalta. Silvermanin (1993) mukaan teoria on kokoelma selittäviä käsitteitä. Teoria on käyttökelpoinen eli relevantti, kun se on käytännöllinen ja auttaa tutkimuksessa. (Metsämuuronen 2006, 83). Olemme keränneet mahdollisimman käytännöllistä teoriaa eri lähteistä opinnäytetyötämme varten. Opinnäytetyömme on myös itsessään käytännönläheinen, sillä se vastaa työelämän tarpeeseen.

Jotta saisimme opinnäytetyöstämme mahdollisimman realistisen, päätimme käyttää aineistonkeruutapanamme haastattelua. Haastattelu voi olla strukturoitu, puolistrukturoitu tai avoin. Haastattelu voi kestää viidestä minuutista useisiin päiviin. Haastattelu sopii tilanteeseen, jossa tutkimuksen tekijät haluavat

aiheestaan kuvaavia esimerkkejä ja kun tutkitaan aihetta, josta ei ole objektiivisia testejä. (Metsämuuronen 2006, 112-113.)

Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jolle on luonteenomaista, että se on ennalta suunniteltu. Haastattelijan tulee olla ennalta tutustunut tutkimuksen kohteeseen sekä käytännössä että teoriassa. (Metsämuuronen 2006, 113.) Olemme molemmat käsitelleet Arjen käytäntöjen opasta koulutuksessamme ja sen jälkeen tutustuneet siihen tarkemmin opinnäytetyötämme varten. Olemme päässeet näkemään Arjen käytäntöjen oppaita eri päiväkodeissa Kallion alueella sijaisuuksia tehdessämme ja työharjoitteluiden aikana.

Perehdyttyämme erilaisiin haastattelutapoihin, päädyimme ryhmähaastatteluun, koska halusimme haastateltaviemme luovan keskustelua luontaisesti. Haastateltavat kannustivat ja haastoivat toisiaan keskustelemaan teemoistamme, ja näin saimme mekin parempaa materiaalia opinnäytetyötämme varten.

Ryhmähaastattelu on tiedonkeruun menetelmä, joka tarkoittaa ryhmässä tapahtuvaa tavoitetietoista vuorovaikutuksen tapaa. Ryhmähaastattelulla kerätään tietoa sekä vaikutetaan työyhteisöön ja lisätään kaikkien läsnä olevien tietoa työoloista, työyhteisöstä ja rooleista työpaikalla. Ryhmähaastattelumenetelmä on sekä vaikuttamisen että tiedonkeruun menetelmä (Moilanen 1995). Ryhmähaastattelussamme haastateltavat pääsivätkin vaikuttamaan Arjen käytäntöjen oppaan kehittämiseen ja haastateltavat saattoivat saada myös uutta tietoa Arjen käytäntöjen oppaasta ja pystyivät jakamaan kokemuksiaan Arjen käytäntöjen oppaasta ja kaikesta siihen liittyvästä.

Meidän haastattelutapamme oli puolistrukturoitu haastattelu. Puolistrukturoitu haastattelu, eli teemahaastattelu, sopii parhaiten tilanteisiin, joissa haastattelun kohteena ovat intiimit tai arat aiheet, tai joissa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita, kuten arvostuksia, ihanteita ja perusteluja. Haastattelu perustuu ennalta valittuihin teemoihin, mutta teemahaastattelussa ei ole tarkasti määritelty kysymysten muotoa tai niiden esittämisjärjestystä. (Metsämuuronen 2006, 113-114.)

Olimme laatineet haastatteluamme varten valmiita kysymyksiä, joihin haastateltavat vastasivat haluamallaan tavalla (LIITE 2). Pyrimme tekemään haastattelusta keskustelunomaisen ja annoimme keskustelun virrata vapaasti haastateltavien välillä. Haastateltavat saivat myös itse esittää kysymyksiä sekä meille että toisilleen ja verrata kokemuksiaan. Haastatteluja pidimme kaksi ja ne kestivät puoli tuntia ja toinen tunnin.

2.3.1. Haastateltavien valinta ja motivointi

Haastateltavan on voitava luottaa siihen, että annettuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. (Metsämuuronen 2006, 113.) Kerroimme haastateltavillemme, että heidän nimiään ei tule opinnäytetyöhömmme ja kaikki ryhmähaastattelussa sanotut asiat käsittelemme luottamuksellisesti.

Pohtiessamme kuinka monta haastateltavaa haluamme ryhmähaastatteluun valita päädyimme siihen, että jokaisesta peruspalvelukuntayhtymä Kallion päiväkodista olisi hyvä tulla yksi lastentarhanopettaja, joka kertoo kokemuksiaan. Halusimme myös ottaa kaikki peruspalvelukuntayhtymän kaupungit mukaan haastatteluun. Tavoitteenamme oli siis saada haastateltavia Alavieskasta, Ylivieskasta, Nivalasta ja Sievistä. Päiväkoteja peruspalvelukuntayhtymän alueella on yhteensä 15 kappaletta. Annoimme Helena Laitilalle kirjeet (LIITE 1), jotka hän lupasi antaa muiden päiväkotien johtajille palaverissa, jossa olisi muiden päiväkotien johtajia ja kertoa hieman ryhmähaastattelustamme. Kirjeessä kerroimme tutkimuksemme aiheen sekä tavoitteen ja ryhmähaastatteluiden ajankohdat ja paikan. Lisäksi motivoimme haastateltavia osallistumaan vapaamuotoiseen keskusteluun Arjen käytäntöjen oppaasta ryhmähaastattelun muodossa. Kerroimme myös yhteystietomme, joihin voi ottaa yhteyttä, jos kysyttävää tulee tai jos joku toinen haastattelupäivämäärä olisi parempi.

Johtajat valitsivat jokaisesta päiväkodeistaan yhden lastentarhanopettajan, joka oli velvoitettu osallistumaan ryhmähaastatteluun. Haastatteluun osallistuvat lastentarhanopettajat saivat palkkaa ajasta, jonka käyttivät haastatteluun.

Parista päiväkodista meille ilmoitettiin, ettei heidän päiväkodistaan pääse yhtään lastentarhanopettajaa osallistumaan ryhmähaastatteluun. Kuitenkin pieneksi pettymykseksemme ryhmähaastatteluun, johon oli kutsuttu Ylivieskan ja Alavieskan lastentarhanopettajia, tuli paikalle vain kaksi haastateltavaa. Nivalan ja Sievin ryhmähaastatteluun tuli paikalle kuusi haastateltavaa.

2.3.2. Valmistautuminen ryhmähaastatteluun

Ennen ryhmähaastattelun järjestämistä tutustuimme mahdollisimman hyvin Arjen käytäntöjen oppaaseen. Luimme myös lisää teoriaa Arjen käytäntöjen oppaassa esiin tulleista tärkeistä aiheista, kuten valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta, kasvatuskumppanuudesta, pienryhmätoiminnasta ja suunnittelutyöstä sekä arjesta päiväkodissa. Luimme ryhmähaastattelua ja laadullista tutkimusta koskevia kirjoja, joista saimme neuvoja, kuinka ryhmähaastattelu tulisi järjestää.

Teoriaan perehdyttyämme aloimme pohtia haastattelukysymyksiä. Aluksi mietimme hiukan kysymyksiemme teemoja, ja sitten muotoilimme kysymyksemme tarkemmin. Emme halunneet tehdä kysymyksistä liian yksityiskohtaisia, jotta niihin olisi helppo vastata keskustelunomaisesti. Emme halunneet kysymyksiä olevan myöskään liikaa. Kysymyksiä oli mielestämme sopivasti, koska haastatteluihin meni aikaa puolesta tunnista tuntiin.

2.3.3. Ryhmähaastattelun toteutus

Ennen ryhmähaastatteluitamme haimme koululta lainaan nauhurin ja harjoittelimme sen käyttöä kotona. Otimme haastattelutilanteeseen myös

varapattereita mukaan. Varasimme koululta myös pienen ryhmätilan haastatteluamme varten ja varmistimme Helena Laitilalta Vilkun päiväkodin tilan käytön toisena haastattelupäivänä. Ryhmähaastattelupäivinä valmistauduimme haastatteluihin saapumalla ajoissa paikalle, keittämällä kahvit ja laittamalla tilat muutenkin kuntoon.

Pidimme ensimmäisen ryhmähaastattelun Centria ammattikorkeakoulun Ylivieskan yksikön tiloissa 8.5.2012. Ajattelimme, että koulumme olisi ryhmähaastattelun paikkana sopiva, koska sinne oli helppo löytää ja siellä saisimme pienessä ryhmätilassa jutella rauhassa. Laitoimme pöydät yhteen ja istuimme pöydän ympärillä. Tarjosimme haastateltavillemme kahvit ja pullaa, jotta tunnelma olisi vähän rentoutuneempi. Odotellessamme muita haastateltavia juttelimme niitä näitä ja tämäkin saattoi auttaa jännityksen lievittämisessä. Odottelimme muita haastateltavia jonkin aikaa, mutta kun heitä ei näkynyt, aloitimme kahden haastateltavan kanssa ryhmähaastattelun.

Aluksi kerroimme itsestämme ja opinnäytetyömme tavoitteesta ja hieman ryhmähaastattelustamme. Myös haastateltavat esittelivät itsensä ja kertoivat mistä olivat ja kuinka kauan olivat toimineet lastentarhanopettajina. Sitten aloitimme haastattelun kysymällä haastateltavilta sitä, kuinka paljon aikaa he käyttävät Arjen käytäntöjen oppaan kirjaamiseen. Aloitimme helpommilla kysymyksillä ja siirryimme pikkuhiljaa syvällisempiin kysymyksiin. Keskustelu eteni hyvin ja koska haastateltavia oli vain kaksi, saivat kummatkin haastateltavat ainakin puheenvuoron aina hyvin. Lopuksi kerrattiin, mitä hyvää haastateltavien mielestä Arjen käytäntöjen oppaassa on ja mitä kehitettävää he siitä löytävät. Kysyimme myös lopuksi, olisiko haastateltavilla jotakin lisättävää vielä ja kerroimme, että meihin voi myös myöhemmin ottaa yhteyttä, jos tulee mieleen vielä jotakin. Varsinainen haastatteluosuus ensimmäisessä ryhmähaastattelussa kesti noin 35 minuuttia.

Toiseen ryhmähaastattelun pidimme Nivalassa päiväkotitilassa Vilkunassa 9.5.2012. Tämän päiväkodin valitsimme siksi, että opinnäytetyömme työelämäohjaaja

työskentelee tässä päiväkodissa ja hän ehdotti, että pitäisimme toisen haastattelun siellä. Haastattelun pidimme heidän kokoushuoneessaan yhteisen pöydän ympärillä. Aluksi joimme kahvit ja pullat ja odottelimme kaikkia haastateltavia saapuvaksi, joita tulikin paikalle hyvin.

Myös toisen ryhmähaastattelumme aloitimme aluksi esittelemällä itsemme ja kertomalla hieman opinnäytetyöstämme. Pyysimme haastateltavia kertomaan itsestään, päiväkodistaan ja kauanko ovat olleet lastentarhanopettajina. Toisen ryhmähaastattelun vedimme samalla rungolla kuin ensimmäisenkin, vaikka toki täsmentäviä kysymyksiä ja muita saattoi tulla jossakin välissä ja joidenkin kysymysten järjestys saattoi keskustelun lomassa muuttua erilaiseksi kuin oli alun perin suunniteltu. Keskustelu eteni hyvin ja jokainen sanoi mielipiteensä yleensä melko hyvin. Välillä tuntui, että jotkut haastateltavat eivät kertoneet kokemuksiaan ja mielipiteitään niin paljon kuin toiset, mutta yritimme huomioida kaikki ja kysyä jokaiseen kysymykseen jokaisen haastateltavan mielipiteen. Välillä keskustelu saattoi lähteä karkailemaan eri aiheeseen, kuin kysyttyyn, mutta sopivassa välissä ohjasimme keskustelun takaisin kysyttyyn tai tarkensimme kysymystämme, jos haastateltavat eivät ymmärtäneet mitä kysymyksellämme ajoimme takaa. Toisen ryhmähaastattelun kesto oli noin 55 minuuttia.

Nauhoitimme kummatkin ryhmähaastattelut koululta lainatulla nauhurilla. Olimme testanneet nauhurin toimivuuden hyvissä ajoin ennen haastattelua ja mukanamme oli myös varapattereita siltä varalta, että nauhurista loppuisi virta. Kerroimme myös haastateltaville, että nauhoitamme haastattelut. Kirjasimme myös pääpiirteittäin haastattelun ylös paperille, jos kävisikin niin, ettei nauhuri olisikaan toiminut. Tietokoneella kirjaaminen olisi ollut helpompaa ja nopeampaa, mutta emme halunneet, että tietokoneen naputtaminen häiritsisi haastattelutilannetta. Pohdimme aluksi, tulisivatko ryhmähaastattelut myös videoida, koska tällöin olisi helpompi tunnistaa kuka haastateltavista puhuu. Koimme kuitenkin, ettei se ole tarpeellista ja se tekisi haastattelutilanteesta vain stressaavamman.

2.4. Aineiston analysointi

Aluksi litteroimme tallennetun keskustelun sanatarkasti Word – tekstinkäsittelyohjelmalla. Tekstiä tuli paljon ja melkein kaikki haastateltavien sanomat asiat olivat tärkeitä tutkimuksemme kannalta. Teemakysymyksemme olivatkin melko tarkkoja ja niitä oli sopivasti. Välillä haastateltavat saattoivat poukkoilla eri aiheisiin tai puhua jotakin, joka ei liittynyt kysytyyn. Näitä asioita emme tietenkään tutkimustuloksiimme laittaneet, koska ne eivät tutkimukseemme liittyneet. Yllättävän vähän haastateltavat kuitenkaan puhuivat tutkimuksemme kannalta turhia asioita, vaan he keskittyivät pyydettyyn teemaan. Opinnäytetyöhön liitetyt haastateltavien lainaukset on merkitty esimerkiksi merkillä H1, H2 ja H3.

Kävimme litteroidun aineiston läpi kysymys kysymykseltä ja tässä meitä auttoi haastattelukysymysten teemoittelu. Vertailimme kahden eri ryhmähaastattelumme vastauksia keskenään, jolloin saimme yhtenäiset tulokset kysymyksillemme.

3 MIKÄ ON ARJEN KÄYTÄNTÖJEN OPAS?

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion luoma Arjen käytäntöjen opas on valmistunut vuonna 2011. Se on jaettu peruspalvelukuntayhtymä Kallion päiväkodeille syksyllä 2011. Sitä kirjoittamassa ovat olleet varhaiskasvatuksen asiantuntijat. Näin ollen mielestämme Arjen käytäntöjen opas on arkilähtöinen ja työelämätarpeeseen vastaava. Arjen käytäntöjen opasta ovat olleet laatimassa Kristiina Korpi, Helena Laitila, Kati Mäki ja Sari Suhonen. Arjen käytäntöjen oppaan lähteinä ovat olleet Eeva-Liisa Kronqvistin luento 4.6.2008 ”Taustaa ja aineksia vasun tekemiseen”, Mikkola- Nivalaisen teos ”Lapselle hyvä päivä tänään” 2010, Kuopion kaupungin Kasvattajan käsikirja ja Marjatta Kallialan teos ”Kato Mua”. Käytimme itsekin lähteinä opinnäytetyössämme edellä mainittuja teoksia, lukuun ottamatta Kronqvistin luentoa.

Kuopion kaupungin Kasvattajan käsikirjassa avataan sekä kasvatuksellisia että varhaiseen ja erityiseen tukeen liittyviä käsitteitä ja siinä on lapsen ympäristöön, havainnointiin ja dokumentointiin liittyvää materiaalia. Käsikirjan tavoitteena on ohjata henkilöstöä varhaisen tuen työmenetelmien käyttöönotossa ja niiden arvioimisessa. Kuopion kaupungin Varhaiskasvatussuunnitelman kehittämistyön tavoitteena on ollut, että Kasvattajan käsikirja ja Varhaisen tuen käsikirja ovat työntekijöiden konkreettisia työvälineitä ja ne muodostavat pohjan ja rakenteen toimintayksiköiden sekä ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnalle. (Kuopion kaupunki 2012.) Kasvattajan käsikirja on ollut mallina Arjen käytäntöjen oppaalle.

Arjen käytäntöjen opas perustuu peruspalvelukuntayhtymän arvoihin ja nämä arvot avataan Arjen käytäntöjen oppaassa. Kallion varhaiskasvatuksen arvoja ei oltu laadittu vielä silloin, kun Arjen käytäntöjen opas otettiin käyttöön, vaan ne lisätään siihen jälkeenpäin. Jokainen yksikkö laatii itse Arjen käytäntöjen oppaaseen omat arvonsa, joihin yksikön toiminta perustuu. Yksikkö tai ryhmä luo itselleen varhaiskasvatuksen vision ja toiminta-ajatuksen. Kun koko yksikkö saa olla luomassa tätä visiota, jokainen henkilökunnasta myös sitoutuu noudattamaan

tätä yhdessä sovittua visiota ja toiminta-ajatusta. Mielestämme tällainen yhdessä laatiminen tuo yhteneväisen toimintamallin koko yksikölle, mikä on eduksi lapselle. Tämän vuoksi kysyimme tutkimuksessamme ryhmähaastattelussa, ovatko päiväkotiyksiköt saaneet lisää yhteisöllisyyttä Arjen käytäntöjen oppaan myötä.

Arjen käytäntöjen oppaaseen henkilöstö laatii itselleen ja ryhmilleen rakenteet, palaverikäytännöt ja pedagogiset painopistealueet. Arjen käytäntöjen oppaassa on avattu lapsen varhaiskasvatuspolku ja prosessikuvaus lapsen kehitykseen liittyen huolen heräämisestä ja tuen tarjoamisesta.

Arjen käytäntöjen oppaassa on kerrottu, kuinka toimivassa päiväkodissa kaikki päiväkodin arkeen liittyvät tapahtumat, kuten ruokailu ja pukeminen, tulisi suunnitella ja toteuttaa. Arjen käytäntöjen oppaassa on tyhjiä kohtia sitä varten, että päiväkotiryhmän henkilökunta laatii omat tavat toimia näissä tilanteissa, esimerkiksi ”kuinka meidän ryhmässämme toteutetaan ruokailutilanteet” tai ”kuinka ryhmämme lepoaika järjestetään”.

4 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAT

4.1. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Jokaisen päiväkodin on laadittava lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma sekä yksikön oma varhaiskasvatussuunnitelma ja apuna tässä käytetään Stakesin julkaisemaa valtakunnallista Varhaiskasvatuksen perusteet - asiakirjaa sekä kunnan omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa ja näiden sisällöt tulisi näkyä päiväkotien laatimissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöt näkyvät myös keskeisesti Arjen käytäntöjen oppaassa. Sekä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman että peruspalvelukuntayhtymä Kallion varhaiskasvatussuunnitelman ollessa merkittävä osa Arjen käytäntöjen opasta, koimme tarpeelliseksi avata ”varhaiskasvatussuunnitelma”-käsitteet opinnäytetyömme teoriapohjassa.

Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on ensimmäinen suomalainen varhaiskasvatussuunnitelma. Sitä alettiin laatia vuonna 2002 valtionneuvoston valtakunnallisten linjausten velvoittamana. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan kasvatuksen, hoidon ja opetuksen integraatiota. Nämä nähdään prosessina, jossa olennaista on lapselle ominaisen toimintatavan huomioiminen, kasvu- ja oppimisympäristön järjestäminen ja kasvattajayhteisön tietoinen toiminta. Kasvatuksen sisältöjä tarkastellaan lapsen elämänpiiriin kuuluvien keskeisten ilmiöiden muodostamisen orientaatioiden avulla. (Nummenmaa, Karila, Joensuu & Rönholm 2007, 12.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu on osa kunnallisen ja valtakunnallisen tason kasvatussuunnitelmien hierarkiaa, jolla pyritään yhdenmukaistamaan varhaiskasvatuksen palveluja ja kehittämään niiden laatua ja sisältöä. Käytäntö perustuu valtionneuvoston periaatepäätöksessä esitettyihin linjauksiin ja Stakesin julkaisemaan ohjausasiakirjaan ”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet” ja siihen on vaikuttanut myös OECD:n piirissä toteutettu kansainvälinen varhaiskasvatuksen palvelujen arviointi ja kehittäminen. (Alasuutari 2010, 15.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjana ovat valtioneuvoston periaatepäätöksenä 28.2.2002 hyväksymät varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, jotka sisältävät yhteiskunnan valvoman ja järjestämän varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet. (STAKES 2005, 7.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet auttavat varhaiskasvatuksen ohjauksessa ja sisällöllisessä kehittämisessä. Sen avulla halutaan edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita käytetään kunnallisten ja yksikkökohtaisten suunnitelmien pohjana. Valtakunnallisen asiakirjan teksti on yleisellä tasolla. Sitä ”avataan” ensin kunnan näkökulmasta (kunnan vasu) ja lopulta jokaisen yksikön näkökulmasta (yksikön vasu) yhteisen keskustelun ja pohdinnan avulla. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2012.) Arjen käytäntöjen oppaan tarkoituksena on viedä jokaisen yksikön oma vasu arjen käytänteiden tasolle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on lisätä vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuksen palveluissa, varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta ja moniammatillista yhteistyötä eri palvelujen kesken, joilla tuetaan perhettä ja lasta ennen koulun aloittamista. Yhdessä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden kanssa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muodostavat valtakunnallisesti lasten hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävän kokonaisuuden. (STAKES 2005, 7.)

Varhaiskasvatuskeskustelut, jossa vasua tehdään yhdessä perheen kanssa, on tullut eräänlainen yhteiskunnallinen interventio pienten lasten ja heidän perheidensä elämään. Neuvolapalvelujen ohella myös päivähoidosta on muodostunut yhteiskunnallinen instituutio, joka seuraa ja ohjaa käytännössä lähes kaikkien suomalaisten lasten ja heidän perheidensä elämää. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakäytäntöä voidaan pitää yhtenä hallinnan tekniikkana, joka tuottaa ideoita siitä, miten lasten, vanhempien ja perheiden tulee elämänsä elää ja mihin heidän tulee toiminnassaan pyrkiä. (Alasuutari 2010, 16.)

Tärkeää olisi muistaa, että kaikilla lapsen kasvatustoimintaan osallistuvilla aikuisilla täytyy olla yhteinen näkemys siitä, mitkä ovat lapsen tarpeet ja tavoitteet. Kun nämä pitää mielessä, syntyy lapsen yksilöllinen kasvupolku eli kunkin lapsen oma vasu. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 56–57.)

4.2. Peruspalvelukuntayhtymä Kallion varhaiskasvatussuunnitelma

Ainoastaan kuntakohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien ja esiopetussuunnitelmien sisältöjä on linjattu ja ohjeistettu valtakunnallisesti. Muiden suunnittelutasojen sisällöt ja merkitykset ovat jääneet pääosin paikallisesti ratkaistaviksi. Tämän seurauksena eri paikkakunnilla näyttää olevan melko suuri merkityksenantojen ja käytäntöjen kirjo. (Nummenmaa yms. 2007, 13.)

Kunnissa laaditaan kuntakohtaisia lomakkeita lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien rakentamiseksi. Lomakepohjien alustavat analyysit osoittavat niiden kirjon olevan suuri. Eri kuntien erilaiset lomakepohjat näyttävät muodostavan varsin erilaisia käytäntökehyyksiä suunnittelutyölle. (Nummenmaa ym. 2007, 13-14.) Arjen käytäntöjen opas sisältää nyt yhdenlaiset lomakepohjat ja nämä ovatkin tärkeitä lastentarhanopettajan suunnittelutyössä. Varhaiskasvatuksen suunnittelutyö muodostuikin yhdeksi pääteemaksi opinnäytetyössämme.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion varhaiskasvatussuunnitelma on tehty vuonna 2011. Se on koottu yhteistyössä Peruspalvelukuntayhtymä Kallion varhaiskasvatuspalveluiden toimijoiden sekä Pohjois-Suomen monialaiset sosiaali- ja terveystyö - hankkeen (PaKaste) osahankkeen Lapsen hyvä arki kanssa. Peruspalvelukuntayhtymä Kallion Vasua on ollut kirjoittamassa Anttila Kirsi, Kattilakoski Elina, Korpi Kristiina, Laitila Helena, Loukkola Paula, Mäki Kaisa-Leena, Pietikäinen Pirkko, Ranta-Nilkku Marja, Suhonen Sari ja Säily Pirkko. (Peruspalvelukuntayhtymä Kallio varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 2.)

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion varhaiskasvatussuunnitelmassa on Kallion varhaiskasvatuksen toteuttamiseen, arviointiin ja kehittämiseen liittyviä keskeisiä toiminnan periaatteita ja painopistealueita. Varhaiskasvatussuunnitelmaa

täydentää Arjen käytäntöjen opas, jossa kuvataan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista perhepäivähoidon ja päiväkotien arkikäytännöissä. (Peruspalvelukuntayhtymä Kallio varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 4.)

Varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ovat linjanneet erilaiset valtakunnalliset varhaiskasvatusta koskevat asiakirjat, kuntayhtymän ja varhaiskasvatuksen strategiset tavoitteet, peruskuntien aikaisemmin laatimat varhaiskasvatussuunnitelmat sekä varhaiskasvatuksen uusi tutkimustieto. Varhaiskasvatussuunnitelma auttaa varhaiskasvatuksen sisällön ja laadun kehittämistyössä ja edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista kuntayhtymän alueella. (Peruspalvelukuntayhtymä Kallio varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 6.)

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion varhaiskasvatussuunnitelmassa Kallion arvoiksi nimetään oikeudenmukaisuus, luottamus, vastuullisuus ja osaaminen. Kuntayhtymän arvojen toteutumisesta varhaiskasvatuksen arjessa kerrotaan lisää Arjen käytäntöjen oppaassa. (Peruspalvelukuntayhtymä Kallio varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 6.)

5 ARKI PÄIVÄKODISSA

Laki lasten päivähoidosta (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.) määrittelee päivähoidon yhdeksi tehtäväksi sen, että ”päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö.”

Päivähoidon arki koostuu useista tekijöistä: pedagogisesta ohjauksesta, empatiasta, sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, ruokailusta, unesta ja ulkoilusta. Päiväkodin arjen tärkein tehtävä on kuitenkin tukea lasta hänen kehityksessään. Kuinka päiväkotit vastaa näin suureen tehtävään?

5.1 Lapsen etu toiminnan lähtökohtana

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen 3. artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (Lasten oikeuksien sopimus, 1989.)

Lapsen edun tulee olla kaiken kasvattajan toiminnan lähtökohtana. Arjen kiireet ja hallinto voivat usein viedä kasvattajan huomion pois lapsen edusta. Kun päivähoidon perustehtävä on selvä, arjen kasvatus on laadukasta ja lapsille voidaan antaa yksilöllistä tukea. Kun päivähoidossa huolehditaan lapsen fyysisestä ja emotionaalisesta turvallisuudesta, voidaan olettaa että lapsen etu toteutuu. (Koivunen 2008, 31-32.) Kun arjen käytännöt ovat kirjattuina, selkeinä sopimuksina, on niitä helpompi noudattaa arjen kiireisinäkin aikoina.

Koivunen (2008) antaa kirjassaan arviointikriteerit, joiden mukaan lapsen etua päivähoidossa voidaan arvioida yleisellä tasolla. Lapsen etua päivähoidossa voidaan arvioida sen mukaan, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin, läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä, iän ja

kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon, turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen koskemattomuuden. (Koivunen 2008, 32.)

5.2 Yhteinen työskentelytapa

Päiväkodissa työskentelee monta ihmistä, jotka ovat kaikki omia persooniaan ja työskentelevät omalla tavallaan. Jotta päiväkodin kasvatuskäsitys voi olla yhtenäinen, tulee jokaisen päiväkodin työntekijän reflektoida omaa kasvatustyyliään ja – näkemystään. Päiväkodissa kasvatustoiminta ei saa olla vaihtelevaa ja sattumanvaraista, vaan tarkasti perusteltua ja eettistä. Työntekijän oman reflektoinnin lisäksi myös koko työyhteisön tulee reflektoida omaa toimintaansa. Arjen käytäntöjen oppaan avulla työyhteisön on helppo pohtia omaa toimintaansa ja sitä, kuinka sitä voisi parantaa.

Kukaan päiväkodin työntekijä ei pysty kantamaan vastuuta lapsen pedagogisesta oppimisesta yksin, vaan se on koko työyhteisön yhteinen vastuu. Kun esimies rajaa ja määrittelee työyhteisön pedagogisen otteen, tulee työntekijöiden tietää mitä konkreettisia toimintoja tämän pedagogiikan toteuttaminen vaatii. (Mikkola & Nivalainen 2009, 26.)

Kun työyhteisö istuu yhdessä alas pohtimaan omia kasvatustapojaan ja arjen konkreettisia tekoja, voidaan luoda yhteiset pelisäännöt päiväkodin toiminnalle. Nämä pelisäännöt on hyvä kirjata ylös, jotta niihin voidaan myöhemmin palata ja tarvittaessa muuttaa. Arjen käytäntöjen opas mahdollistaa arjen pienimpienkin toimintojen pohtimisen ja ylöskirjaamisen. Yhtenäiset toimintatavat henkilöstön kesken luovat lapselle turvallisuuden ja jatkuvuuden tunteen.

5.3 Vuorovaikutus päiväkodin arjessa

Oleellista ei ole se, onko lapsi syönyt, askarrellut tai käynyt vessassa vaan onko lapsi tullut aidosti kohdatuksi ja tietääkö aikuinen, mitä lapselle kuuluu. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33.)

Arjen käytäntöjen opas neuvoo varhaiskasvattajaa toimimaan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa ja pohtimaan sitä, kuinka varhaiskasvattaja pystyy takaamaan jakamatonta huomiota lapselle hoitopäivän aikana.

Lapsen emotionaalisen kasvatuksen tärkeänä osana on vuorovaikutus lapsen kanssa. Lapsi kaipaa aikuisen läheisyyttä, hyväksyntää ja vuorovaikutusta. Aikuisen antama turvallinen vuorovaikutuskontakti auttaa lasta solmimaan myönteisiä tunnesuhteita muihin. (Ojala 1984, 189.)

Vuorovaikutus jaetaan sanalliseen ja sanattomaan vuorovaikutukseen. Sanallisen ja sanattoman vuorovaikutuksen tulee tukea toistaan, jotta viesti uskotaan. Vuorovaikutuksessa lapsen kanssa erityisesti katsekontakti lapsen kanssa on tärkeää. Kasvattajan tulee laskeutua fyysisesti lapsen tasolle niin, että silmät ovat samalla tasolla. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kuin kasvattaja haluaa viestiä lapselle tärkeää tai lapsella on kasvattajalle tärkeää kerrottavaa. (Koivunen 2008, 47.)

Lapselle puhuttaessa on tärkeää käyttää sanoja, jotka lapsi voi ymmärtää. Kasvattaja ei saisi myöskään käyttää liikaa sanoja. Usein kuultava, samoja asioita toistava, puheensa keskeyttävä päiväkodin työntekijä ei saa viestiänsä lapselle läpi. Puheessa on otetta huomioon myös äänensävy, jolla puhutaan. Aikuisen äänensävy viestii lapselle aikuisen tunteet lasta ja työtä kohtaan. Pahimmillaan lapset voivat jopa pelätä aikuista, sillä ärtymys on tunne, joka tulee helposti esille äänensävyssä. (Koivunen 2008, 48.)

Asteittain toistuvissa vuorovaikutustilanteissa lapsen kyky säädellä omia tunteitaan ja toimintaansa kehittyy. Kasvattajan toimiessa lapsen ilon jakajana, lohduttajana ja rajoittajana hän samalla opettaa lasta hallitsemaan myös kielteisiä tunteitaan, kuten surua, kiukkua ja pettymystä. (Koivunen 2008, 48.) Lapsen tulee voida ilmaista sekä hyvänolon että kiukun tunteensa. Kasvattajan auttaessa lasta hyväksymään itsensä ja negatiivisetkin tunteensa lapsi oppii suhtautumaan myönteisesti sekä omiin että muiden epäonnistumisiin ja kokee itsensä hyväksytyksi. (Ojala 1984, 189-190.)

Vuorovaikutuksen laatuun vaikuttaa myös vuorovaikutuksen määrä. Päivähoitolaissa ei määritellä ryhmäkokoa, vaan ainoastaan kasvattajien lukumäärä suhteessa lapsien lukumäärään. Mitä enemmän ryhmässä on lapsia, sen vähemmän kasvattajalle jää aikaa yhtä lasta kohti. Ja mitä vähemmän aikaa yhtä lasta kohti on, sitä vähemmän jää aikaa vuorovaikutukselle muiden arjen tilanteiden ohessa. (Koivunen 2008, 51.) Lasta tulisi suojella liialliselta vuorovaikutukselta. Vuorovaikutusta suunnittelemalla lapsen päivään voidaan saada rakenne, jossa lapsen on helppo toimia. (Mikkola & Nivalainen 2009, 20.) Arjen käytäntöjen oppaassa kannustetaan päiväkotihenkilöstöä toteuttamaan pienryhmätoimintaa. Pienryhmätoiminnassa ryhmäkoko pienenee, ja näin merkityksellinen vuorovaikutus paranee.

5.4 Sosiaalinen kasvatus

Lapsi on sosiaalinen olento heti syntymästään alkaen. Sosiaalisuudella tarkoitetaan yhteiselämää ja ihmisten välistä vuorovaikutusta. Varhaisella sosiaalisella vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys lapsen kehitykselle. Sen avulla lapsi oppii yleisesti hyväksytyjä ja oikeina pidettyjä yhteiselämän normeja ja käyttäytymistapoja. Näitä ovat muun muassa kyky tulla toimeen muiden kanssa, sääntöjen oppiminen ja henkilökohtaisen ja sosiaalisen vastuun ottaminen. (Ojala 1984, 188.) Varhaiskasvatuksessa sosiaalisten sääntöjen oppimista tapahtuu arjen jokaisessa hetkessä. Varhaiskasvattajan tulee olla läsnä ja valmiina lapsen sosiaalisia aloitteita varten, ja tukea lapsen pyrkimyksiä sosiaalisiin suhteisiin.

Päivähoidon tulee tarjota monipuolisia kokemuksia sosiaalisista suhteista eri-ikäisiin ja eri sukupuolta oleviin ihmisiin. Lasta tulee ohjata tuntemaan vastuuta toisista ihmisistä ja heidän tarpeistaan ja havaitsemaan toisen yksilöllisyys. Lasta opetetaan ratkaisemaan ristiriidat rakentavasti sekä kuuntelemaan toista ihmistä ja hänen mielipiteitään. (Ojala 1984, 188.) Päivähoidon kaveri- ja vuorovaikutussuhteilla on vaikutusta tulevaisuuden koulumenestykseen ja jopa työssä menestymiseen. (Koivunen 2008, 52.) Arjen käytäntöjen oppaaseen varhaiskasvattajan on hyvä luoda suunnitelmia erilaisista sosiaalisista tilanteista,

kuten vierailuista ja tapaamisista, ja pohtia mahdollisia ratkaisuja sosiaalisiin ristiriitatilanteisiin.

5.5 Perushoito

Keskeinen osa lapsen kasvatusta on hyvä perushoito. Lapsen varhaisin perustarve on, että hänestä ja hänen terveydestään pidetään huolta. Pienen lapsen perushoito vie suuremman osan hänen päivittäisestä ajastaan verrattuna suurempaan lapseen. Tietojenvaihto kodin ja päivähoidon välillä on tärkeää, jotta lapsi saa tarvitsemansa levon, riittävän päivittäisen ulkoilun, ravinnon sekä tarpeellisen puhtauskasvatuksen ja vaatetuksen. (Ojala 1984, 186.) Kasvatuskumppanuuden avulla tiedonvaihto vanhempien ja varhaiskasvattajan avulla sujuu luontaisesti, ja palvelee näin lasta ja hänen tarpeitaan parhaiten.

Perushoitotilanteessa ei riitä pelkästään mekaaninen toiminta. Lapsen tulisi saada osakseen hellyyttä ja lämpöä, ja kokea vuorovaikutusta kasvattajan kanssa. Lapsen ja kasvattajan välisen vuorovaikutuksen syntymisen ja kehittymisen kannalta on hyvin merkittävää, kokeeko lapsi kiintymystä perushoitotilanteessa. (Ojala 1984, 187.) Arjen käytäntöjen opas korostaa lapsen perushoidossa sen kiireettömyyttä ja vuorovaikutusta.

5.6 Omatoimisuuden tukeminen

Lapsen kehitystä tuetaan kannustamalla lasta omatoimisuuteen. Lapsen on kehityksensä mukaan saatava mahdollisuuksia yrittää selviytyä omin avuin syömisestä, pukeutumisesta, riisuutumisesta, WC:ssä käynnistä ja muista vastaavista toimista. (Ojala 1984, 187.) Tehtävän ollessa sopiva suhteessa lapsen kehitykseen, syntyy lapselle onnistumisen kokemus. Onnistuminen lisää lapsen motivaatiota ja sitä kautta oppimista. Onnistumisen kokemukset lisäävät lapsen itseluottamusta ja vahvistavat hänen minäkuvaansa myönteisesti. (Koivunen 2008, 38.)

Lapsen omatoimisuutta on hyvä kannustaa, mutta omatoimisuutta vaaditaan joskus liikaa. Kasvattajan on syytä reflektoida toimintaansa, ja miettiä milloin kyse

on lapsen edun mukaisesta toimintatavasta ja milloin taas on kyse siitä, että lasta ei ehditä riittävästi auttaa. (Koivunen 2008, 56.) Arjen käytäntöjen oppaaseen on mahdollista laatia myös yksittäisiä lapsia koskevia toimintamalleja. Lapsikohtaisen suunnittelun avulla omatoimisemman lapsen omatoimisuutta voidaan lisätä, samalla kuin kasvattaja kohdistaa apuaan enemmän sitä kaipaavalle lapselle.

Lapsen oppima taito ei katoa, vaikka kasvattaja välillä auttaa häntä. Nämä auttamistilanteet ovat lapselle arvokkaita hoivatilanteita ja yksilöllisen huomion saamisen hetkiä. Usein auttamistilanteisiin liittyy myös lapselle tärkeä fyysinen läheisyys tai syli. Näiden perushoitoon ja hoivaan liittyvien asioiden tulisi olla päivähoidossa itsestään selviä asioita. (Koivunen 2008, 56-57.)

5.7 Ulkoilu ja liikunta päivähoidossa

Perushoidon ohella päivähoidon fyysinen kasvatus kohdistuu myös lapsen liikkumiseen ja liikkeisiin. Kasvatustavoitekomitean mukaan päivähoidon liikuntakasvatuksen tulee turvata lasten päivittäinen liikkumisen tarve. Monipuoliset liikunnalliset kokemukset tarjoavat mahdollisuuden tukea lapsen oma aloitteisuutta, rohkeutta, yhteistoimintaa ja mielikuvitusta. Musiikin yhdistäminen liikuntaan antaa lapsille mahdollisuuden tunteiden ja mielikuvituksen monipuoliseen ilmaisuun. Tärkeintä on kuitenkin tukea lapsen luontaista liikkumishalua ja liikunnan iloa (komiteanmietintö 1980:31). (Ojala 1984, 187-188.) Onnistumisen kokemukset liikunnassa ovat perustana myöhempien vuosien liikunta-aktiivisuudelle.

Ulkoilun ja liikunnan tärkeänä elementtinä on aikuisen sitoutuminen siihen. Aikuisen esimerkki näyttää lapselle ulkoilun ja liikunnan merkityksen. Arjen käytäntöjen oppaaseen kasvattaja laatii arvot ryhmänsä liikunnalle ja ulkoilulle. Ulkoilun ja liikunnan mahdollistaminen helpottuu pienryhmätoiminnan avulla. Ryhmän ollessa pienempi on varhaiskasvattajan helpompi tukea lapsen leikkejä pihalla tai muissa liikuntatilanteissa.

5.8. Leikki

Lapselle leikki ei ole työtä, vaan tärkeä kehitystehtävä. Leikin kautta lapsi harjaantuu fyysisesti, sosiaalisesti ja psyykkisesti. (Koivunen 2009, 40.) Leikin avulla lapsi jäsentää kuvaansa maailmasta, käy uudelleen läpi kokemaansa ja harjoittelee erilaisia taitoja. Lapsi ei kuitenkaan leiki oppiakseen, mutta oppii leikkiessään. (Hellström 2010, 183.)

Vaikka leikin merkitys lapsen kehityksessä on tiedostettu melko hyvin, joskus vaikuttaa siltä, että lasten leikki on liikaa lasten itsensä varassa. Lasten leikki kaipaa kasvattajan läsnäoloa ja ohjausta. Kasvattajan läsnäolo leikkitilanteessa lisää lasten turvallisuutta sekä mahdollisuutta leikin ohjaamiseen ja konfliktien selvittämiseen. (Koivunen 2009, 40.) Kasvattajan ohjauksesta leikeissä ei ole yksimielisyyttä. Kasvattajalta vaatiikin paljon tilannetajua, jotta tietää puuttua, tai olla puuttumatta lasten leikkiin. (Hellström 2010, 184.)

Leikkihetket ovat kasvattajalle tärkeitä havainnointitilanteita. Leikkiä havainnoimalla kasvattaja oppii tuntemaan lapsia paremmin. (Koivunen 2009, 40.) Arjen käytäntöjen oppaaseen on hyvin kirjattu ohjeet varhaiskasvattajan roolista leikin mahdollistajana ja osallisena. Arjen käytäntöjen oppaaseen on myös jätetty tilaa, johon varhaiskasvattajien tulee pohtia leikkiä, sen merkitystä ja mahdollistamista.

6 SUUNNITTELU

Hienot toimintasuunnitelmat, mutta lapset eivät toimi, niin kuin haluaisimme. Voisikohan ryhmään vaihtaa uudet lapset? (Mikkola & Nivalainen 2009, 23.)

Päiväkotien suunnittelutyö on perinteisesti muodostunut muutamasta lukuvuosittaisesta kokouksesta, joissa suunnitellaan päiväkodin kokonaistoimintaa, arvoja, teemoja, hankintoja sekä yhteistä toimintaa kotien kanssa. (Helenius & Korhonen 2008, 184.) Helenius & Korhonen (2008) kertovat kirjassaan ryhmän sisäisen suunnittelun olevan kuitenkin kasvatusprosessin toteutumisen kannalta se ydin, jossa keskeisin työ tehdään. Ryhmissä suunnittelu tapahtuu prosessinomaisesti viikkopalavereissa. Arjen käytäntöjen opas mahdollistaa kaikkien näiden suunniteltavien asioiden kokoamisen yksiin kansiin. Tämän vuoksi koimme tärkeäksi ottaa suunnittelun toiseksi tutkimuskysymykseksemme ja suunnittelu aiheena määritti pitkälle myös ryhmähaastattelujemme kysymyksiä.

6.1 Pedagoginen suunnittelu

Varhaisvuodet ovat tärkeimmät lapsen kehityksen kannalta. Jotta kehitys sujuisi toivotusti, kasvattajan tulee tuntea kehityksen yleinen kulku ja sen taitekohdat. Vain tämän tietämyksen avulla kasvattaja voi suunnitella mielekäästä toimintaa päiväkodin lapsiryhmälle. (Helenius & Korhonen 2008, 33.)

Kasvattajan pedagoginen osaaminen näkyy päivittäisten toimintojen järjestelyssä ja organisoinnissa. Hyvään suunnitteluun kuuluu myös toimintojen rajaaminen; pedagogiikka voi painottua esimerkiksi pitkäkestoisen leikin mahdollistamiseen, lasten havainnointiin ja dokumentointiin. Koko päiväkodin henkilöstön tulee sitoutua sellaisen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, joka tukee tätä valittua pedagogista painotusta. Kasvattajan tulee ymmärtää, miten oppimisympäristön mahdollistaminen ja toiminnan järjestäminen vaikuttaa yksittäiseen lapsen ja koko ryhmän toimintaan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 25.) Saimmekin

tutkimuksessamme selville, että Arjen käytäntöjen oppaan avulla päiväkodin henkilöstön on helpompaa sitoutua yhteisiin sovittuihin käytäntöihin.

Järjestelyt ovat merkityksellisiä, sillä ne vaikuttavat kasvattajan ja lasten päivittäisiin kokemuksiin, ja ne ovat merkityksellisiä sekä lyhyen että pitkän aikavälin suunnittelussa. (Helenius & Korhonen 2008, 55.) Heleniuksen ja Korhosen (2008) mukaan lapsiryhmän kokoonpano ja koostumus, henkilökunnan määrä ryhmää kohden, henkilökunnan kierto taloissa, suunnittelutiimien kokoontumisten ja työvuorojen organisointi, resurssien, kuten tilojen, jako ryhmien välillä, päiväjärjestys ja monet muut seikat vaativat suunnittelua ja organisointia päiväkodin henkilöstöltä.

Ryhmän lähisuunnittelussa lapsiin vaikuttavia tekijöitä ovat ajankohta, ryhmän koostumus, lasten tila, vuorovaikutuksen senhetkinen kehittyneisyys ja se, mitä ryhmä on tehnyt aikaisemmin. (Helenius & Korhonen 2008, 185.)

6.2 Päivittäisten toimintojen suunnittelu

Vaikka toiminnan sisällöt vaihtelevat, joka päivä lapset syövät, ulkoilevat ja nukkuvat. He leikkivät ja suorittavat erilaisia tehtäviä. Nämä kaikki toiminnot ovat lapsille oppimistilanteita. Eri toimintamuodot vaativat erilaisia henkisiä valmiuksia ja fyysisiä keinoja, ja siksi niiden vaikutukset kehitykseen täydentävät toisiaan ja ovat päiväkodin vuorovaikutuksen, päiväjärjestyksen ja toiminnan suunnittelun perusta. (Helenius & Korhonen 2008, 54.) Arjen käytäntöjen oppaassa kuvataan näitä perustoimintoja ja oppimistilanteita tarkasti, ja ne haastavat henkilöstöä suunnittelemaan, kuinka he toteuttavat yksikössään nämä tilanteet.

Kasvattajan keskeinen tehtävä on ohjata lasta perehtymään päiväjärjestykseen. Päiväkodin päivittäinen toimintajärjestys säätelee aikaa, mikä lapsilla on käytettävissä keskinäiseen vuorovaikutukseen. Keskinäisen vuorovaikutuksen kautta lapsilla on mahdollista saada kokemuksia toisistaan. Lapset saavat vapautta ja mahdollisuutta tutustua toisiinsa päivittäisten ulkoilutilanteiden kautta. (Helenius & Korhonen 2008, 61.)

Suurin osa lapsen päivästä koostuu kuitenkin muusta kuin suunnitellusta, ohjatusta toiminnasta. Lapsen kannalta merkittävämpää on päivän kokonaisvaltainen sujuvuus kuin yksittäinen, suunniteltu toimintatuokio. (Mikkola & Nivalainen 2009, 29.)

Vaikka toiminnan suunnittelu on tärkeää, tulisi nykyaikana kasvattajan suunnitella toiminnan rinnalle myös vuorovaikutusta. Kun aikuinen on suunnitellut riittävästi aikaa lapsen ja kasvattajan väliseen vuorovaikutukseen, muodostuu päiväkodin arki mielekkäämmäksi. Kasvattajan on turha huolehtia koko jäljellä olevasta toimintakaudesta, vaan keskittyä juuri senhetkiseen tilanteeseen. Lapsen kehitys saa merkittävää tukea, kun kasvattaja luo hänelle hyviä päiviä tarjoamalla lapselle kohtaamista ja vuorovaikutusta. Näistä vuorovaikutushetkistä muodostuu lapsen hyvä arki päivähoitossa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 22.)

6.3 Toiminnan suunnittelu uudelle ryhmälle

Uuden ryhmän muodostuessa lasten suhteet ovat aluksi tilannesidonnaisia. Toimintaympäristö antaa ideoita toimintaan, ohjaa lapsia yhteen ja herättää yhteisiä kiinnostuksen kohteita. Kasvattajan tulee keskittyä ryhmän muodostuessa yksittäisiin lapsiin ja luoda ryhmälle luottamuksellista ilmapiiriä. Kasvattaja opettaa lapsille myönteisellä tavalla ryhmän säännöt, ja tukee sääntöjä toimimalla esimerkillisesti. Kasvattaja suunnittelee etukäteen uuden ryhmän kanssa eri tilanteita näyttääkseen lapsille, mitä välineitä toimintaympäristössä on käytettävissä ja miten niillä voi toimia. (Helenius & Korhonen 2008, 61.)

Arjen käytäntöjen opas on tarkoitus suunnitella jokaisen toimintakauden alussa uudelle ryhmälle. Ryhmähaastatteluissa meille selvisikin, että Arjen käytäntöjen oppaan kirjaamista tapahtuu enemmän silloin, kun lapsiryhmä on uusi. Ryhmän tullessa tutuksi kirjaaminen vähentyy, sillä toimintamallit ovat jo vakiintuneet ryhmälle sopiviksi.

6.4 Lapsilähtöinen toiminnan suunnittelu

Arjen käytäntöjen oppaassa painotetaan lapsilähtöisyyttä. Tämä lapsilähtöinen kasvatusta on pedagogisena käsitteenä ongelmallinen. Tyypillisesti kaikkea kasvatusta, joka sopii suomalaiseen kasvatustieteen perinteeseen, kutsutaan lapsikeskeiseksi ja – lähtöiseksi. Kasvatus lähtee aina lapsesta ja pyrkii lapsen hyvinvointiin. Ongelma tulee siinä, että kaikki mitä kutsutaan kasvatukseksi, ei ole kasvatusta. (Hellström 2000, 177.)

Heleniuksen ja Korhosen mukaan (2008) kun päivähoitoväeltä kysyttiin tutkimusta tehdessä, miten kasvattajat voivat itse lisätä lapsilähtöisyyttä, vastauksina olivat toiminnan suunnittelu, lapsiin ja ryhmään liittyvät toimenpiteet, ohjaussisällöt ja järjestelyt. Näistä asioista halusimme kysyä myös haastateltaviltamme omassa tutkimuksessamme, koska koemme näiden asioiden olevan hyvin tärkeitä varhaiskasvatuksessa.

Heleniuksen ja Korhosen (2008) tutkimuksessa ilmi tuli myös, että päiväkodin työntekijöiden mielestä aikaa tulisi käyttää enemmän ryhmän aikuisten yhteisiin keskusteluihin ja yhteiset pelisäännöt ja sopimukset tulisi varmistaa. Yhteiset henkilökunnan väliset keskustelut ja pelisäännöt ovatkin mielestämme tärkeässä osassa varhaiskasvatustyössä ja liittyvät keskeisesti myös Arjen käytäntöjen oppaaseen ja tutkimukseemme.

6.5 Dokumentoinnin suunnittelu

Suunnittelussa dokumentoinnin muodot kannattaa harkita, sillä vanhempienkin pitää voida seurata päiväkodin tapahtumia. Kun uusia työntekijöitä tulee päiväkotiin, hyvät perehdyttämiskansiot ovat tärkeitä ja niitä vaatii laatutyökin. Myös lapsille esimerkiksi kasvun kansiot jättävät hyvän muiston päiväkodin ajalta ja nykyään tietokoneiden ansiosta sivut voivat olla entistä elävämpiä sisältäen myös kuvia tuotoksista ja erilaisista kokemuksista. Dokumentointi muodostaakin pohjan arvioinnille. (Helenius & Korhonen 2008, 186.) Dokumentointi liittyy paljon tutkimukseemme, koska Arjen käytäntöjen opaskin on yksi dokumentoinnin väline.

7 KASVATUSKUMPPANUUS

7.1 Kasvatuskumppanuus päiväkodeissa

Vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten vuorovaikutusta on eri aikakausina tarkasteltu erilaisista näkökulmista. Puhuttaessa vuorovaikutuksesta on käytetty muun muassa käsitteitä yhteistyö, tukeminen ja viimeisimpänä kumppanuus. Se, mitä käsitettä asiasta kulloinkin käytetään, ei ole yhdentekevää. Puhetapojen taustalla ovat käsitykset kodin tai perheen ja julkisten instituutioiden kasvatusyhteistyön luonteesta sekä yhteistyön eri osapuolten asemasta ja vallasta. (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006, 92.)

Kasvatuskumppanuutta on korostettu myös peruspalvelukuntayhtymä Kallion päiväkodeissa, joten siitä tuli myös tärkeä aihe tutkimuksellemme ja halusimme tietää, kuinka hyvin haastateltavat kokivat kasvatuskumppanuuden näkyvän Arjen käytäntöjen oppaassa.

Koulut ja päiväkodit ovat pitkään olleet asiantuntijoiden ”omaa reviiriä” ja vanhempien asema on jäänyt hyvin vähäiseksi. 1980- luvun lopulla kyllä painotettiin vanhempien mukanaoloa, mutta ammattilaisten katsottiin olevan merkityksellisiä esimerkiksi lasten koulumenestykselle. (Karila ym. 2006, 92.) Arjen käytäntöjen oppaassakin neuvotaan varhaiskasvattajia antamaan vanhemmille tietoa myös kasvatuskumppanuudesta ja kehoitetaan esimerkiksi molemminpuoliseen tutustumiseen ennen hoitosuhteen alkua. Tämä molemminpuolinen tutustuminen onkin keskeistä kasvatuskumppanuuden luomisessa vanhempien ja kasvattajan välille.

Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.) Näihin kahden päivähoidon tehtävän toteutumisessa auttaa kasvatuskumppanuus.

Kasvatuskumppanuudessa on kyse toimintamallista, missä lasta kasvattavat tahot sitoutuvat yhteiseen kasvatustehtävään lapsen parhaaksi. Ideaalitilanteessa päiväkotiryhmän toiminta on sitä, että lapset ja aikuiset elävät yhdessä rikkaasti ja yhdessä kokien. (Helenius & Korhonen 2008, 43.)

7.2 Vastavuoroinen kumppanuus

Tiivis, aktiivinen yhteistyö lapsen perheen kanssa tulee aloittaa jo hyvissä ajoin ennen toimintakauden alkua. Lapsen omat vanhemmat tuntevat lapsen parhaiten, ja heidän asiantuntemustaan tulee käyttää hyväksi ryhmän kasvatustyön tukena. Jo lapsen omat rytmit ja hoitotilanteisiin liittyvät tottumukset sekä tieto siitä, miten lapsi viestii, ovat tärkeitä tietoja hoitajalle hoitosuhdetta luotaessa. Vastaavasti ammattitaitoinen henkilöstö on perheelle tärkeä tuki arjen sujumisessa, mutta myös silloin, kun tämä on erityisen tuen ja avun tarpeessa. (Helenius & Korhonen 2008, 42-43.)

Tätä vanhempien tuntemusta lapsestaan käytetäänkin hyväksi Arjen käytäntöjen oppaassa olleissa lomakkeissa, joissa vanhemmat saavat kertoa erilaista tietoa lapsestaan päivähoidon alussa. Kasvattajan olisi aina hyvä tietää, kuinka tulisi toimia kun lapsesta herää huoli ja Arjen käytäntöjen oppaassa on neuvoja tähän. Oppaassa on myös prosessikuvaus lapsen kehitykseen liittyen huolen heräämisestä ja tuen tarjoamisesta ja tämänkin avulla päiväkodin henkilöstö voi saada neuvoja kuinka he voivat paremmin tukea ja auttaa perheitä ja kuinka näissä tilanteissa toimitaan.

Kasvatuskumppanuuden vastavuoroisen luonteen vuoksi on kysyttävä myös sitä, millä tavoin vanhemmat ovat valmiit kumppanuuteen. Maarit Alasuutari (2003) on tutkinut vanhempien puhetapoja ja tulkintakehyksiä vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhteesta. Jaettu kasvatustehtävä näyttää tulevan hyväksytyksi vanhempien puheessa: vanhemmat ovat valmiita kumppanuuteen kasvatuksen ammattilaisten kanssa. (Karila ym. 2006, 94.)

Kasvatuskumppanuuden kannalta keskeiset käsitykset vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välillä liittyvät mm. kasvatukseen, kasvatuksen arvopäämääriin, hyvän kasvatuksen menetelmiin, hyvään lapsuuteen, vanhemmuuteen ja perheen tehtäviin. Näistä asioista on sekä päiväkotihenkilöstön että vanhempien keskuudessa monenlaisia käsityksiä. Käsitysten eroavaisuudet johtuvat usein erilaisista arvoista ja erilaisesta elämänhistoriasta. (Karila ym. 2006, 95.) Vanhempien ja kasvattajien välisistä käsityksistä ja arvoista onkin hyvä keskustella mielestämme esimerkiksi vasu-keskusteluissa ja apuna on hyvä käyttää Arjen käytäntöjen oppaan lomakkeita kuten ”kasvatuskumppanuudesta ja vanhemmuudesta”-lomaketta. Lomakkeessa on mielestämme oikein hyviä kysymyksiä kasvatuskumppanuuden kannalta, kuten ”Millaisten arvojen pohjalta toivoitte lastanne kasvatettavan?”.

Käsitykset ja tulkinnat vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä ohjaavat ammattilaisten toimintaa yhteistyössä. Vaikka kasvatuskumppanuudessa korostetaan vastavuoroisuutta, asettuu siinä ammattilaisille suurempia odotuksia. Ammattilaisten on luotava kasvatuskumppanuudelle hyvät puitteet. Lisäksi heiltä odotetaan ammatillista kehittymistä ja tähän liittyy omien ajattelutapojen kriittinen arviointi. Henkilöstön omasta elämästä poikkeavan elämäntilanteen ja arvojen ymmärtäminen ei ole aina helppoa, mutta kasvatuksen ammattilaisille väistämätön haaste. Erilaisuuden hyväksyminen ja itsestä poikkeavan kunnioittaminen on varmasti yksi keskeisimmistä kumppanuuden asenteellisista ehdoista. Toki toimiva kumppanuussuhde edellyttää näitä vanhemmiltakin, mutta ammattilaisilta erityisesti. (Karila ym. 2006, 96.)

Yhteistyösuhdetta ja luottamuksen syntymistä pohtiessaan vanhemmat kiinnittävät huomiota jokaisen ammattilaisen yksilölliseen tapaan tehdä työtään ja suhtautua lapseen. Tämän lisäksi vanhemmat arvioivat yhteistyösuhdetta koko tiimin järjestämisen toiminnan tasolla. Tämä tulee esille esimerkiksi siinä, millaisia kokemuksia vanhemmille muodostuu toiminnan painotuksista annettujen lupauksen toteutumisesta. Seikka on merkityksellinen mm. toimintayksiköiden ja ryhmien omien varhaiskasvatussuunnitelmien näkökulmasta. Niissä kuvattujen toimintakäytäntöjen on tärkeää todella näkyä arjessa, jotta vanhemmat voivat luottaa suunnitelmiin jatkossakin. (Karila ym. 2006, 100.) Nämä toimintakäytännöt

saadaankin näkymään mielestämme paremmin arjessa Arjen käytäntöjen oppaan avulla. Kun käytänteet kirjataan oppaaseen, on niitä helpompi koko päiväkodin henkilöstön toteuttaa ja pitää niistä kiinni. Yhdessä sovitut käytännöt on myös helppo oppaasta tarkistaa jos tarvetta on.

Päiväkodin päivittäiset käytännöt muodostavat perustan vanhempien ja ammattilaisten kumppanuussuhteen kehittymiselle. Suurelle osalle vanhemmista kuulumisten vaihdot lasta tuotaessa ja haettaessa ovat merkityksellisiä. Henkilöstön toimintatapa näissä tilanteissa tuottaa vanhemmille kuvaa lasten elämästä päivähoidossa. (Karila ym. 2006, 101.)

Kasvatuskumppanuuden periaate on asettanut yhteistyölle uusia vaatimuksia korostaessaan vanhempien ja työntekijöiden tasavertaista suhdetta ja vanhempien oman lapsen tuntemusta. Näissä vaatimuksissa on ennen kaikkea kyse asiantuntijuuden uudenaikaisesta määrittelystä. (Alasuutari 2010, 21-22.)

8 PIENRYHMÄTOIMINTA

Hyvä kasvuympäristö tarjoaa kasvulle aineksia ja virikkeitä. Laajimmillaan lapsen kasvuympäristö on koko häntä ympäröivä yhteiskunta, luonto, kulttuuri ja media. Ympäristö voi vaikuttaa lapsen kasvuun joko lapsessa olevia taipumuksia heikentäen tai voimistaen. Objektiiivisesti hyvää kasvuympäristöä ei ole, vaan ympäristön hyvyys määrittyy aina suhteessa kasvatuksen päämäärään. (Hellström 2000, 148.)

Pienryhmätoimintaa on paljon peruspalvelukuntayhtymä Kallion päiväkodeissa ja syystä. Pienryhmätoiminnalla on isoon ryhmään verrattuna useita etuja, kuten oppimisen intensiivisyys, häiriötekijöiden vähäisyys ja kasvattajan lisääntyvä lapsituntemus. Ryhmän struktuuri on helpompi säilyttää ryhmän ollessa pienempi ja kasvattaja pystyy reagoimaan nopeasti lapsen tarpeisiin, kun hän voi keskittyä pienempään lapsiryhmään kerrallaan. (Koivunen 2009, 97.) Arjen käytäntöjen oppaassa kerrotaan, että rauhallinen arki pienessä ryhmässä lisää lapsen hyvinvointia ja työntekijöidenkin hyvinvointi lisääntyy, kun voidaan aidosti keskittyä yksittäisiin lapsiin.

Sekä vapaan että ohjatun toiminnan tilanteissa ryhmän koko ja koostumus merkitsevät paljon. Usein ryhmän jakaminen on leikin onnistumisen ehto. Ryhmäkoon sääteleminen päiväkodin sisällä ei ole helppoa, vaan se vaatii monipuolista varhaiskasvatuksellista osaamista. (Kalliala 2008, 266-267.)

Lapsen kehityksen kannalta parhaiten toimivat pysyvät pienryhmät. Tällöin lapset jaetaan pysyviin ryhmiin koko toimintavuoden ajaksi. Toimijoiden pysyvyys takaa sen, että lapsi oppii tuntemaan ja luottamaan omaan pienryhmäänsä. Kiinteässä pienryhmässä kehitys- ja oppimisprosessia voidaan havainnoida helpommin, ja sen toimintaa ohjata haluttuun suuntaan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34.) Arjen käytäntöjen oppaassa ohjeistetaan esimerkiksi, että ulkoilu ja syöntitilanteet voi hoitaa pienryhmissä ja porrastetusti. Oppaassa on myös kysymyksiä, kuten ”Miten uloslähtö toteutetaan porrastaen?” ja näiden kysymyksien avulla Arjen käytäntöjen

opas kannustaa päiväkodin henkilöstöä pohtimaan porrastusta ja pienryhmätoimintaa ja niiden toteutumista ja kirjaamaan nämä asiat oppaaseen.

8.1. Vuorovaikutus pienryhmätoiminnassa

Vuorovaikutuksen suunnittelu ja mahdollisuus siihen ovat pienryhmätoiminnan perusta. Pienessä ryhmässä toimiessa lapsella on mahdollisuus tulla aidosti kohdatuksi, ja saada aikuiselta tarvitsemaansa kannattelevaa vuorovaikutusta. Myös työntekijällä on paremmat mahdollisuudet huomata lapsen vuorovaikutuksen tarve, kun työntekijän aika ei mene ison ryhmän koossapysymiseen. (Mikkola & Nivalainen 2009, 32-33.)

Mitä pienempi ryhmä, sitä turvallisempi olo on lapsella. Lapsi pystyy paremmin hallitsemaan omaa toimintaansa ja olla oma itsensä pienessä ryhmässä. Aikuinen pystyy aidosti keskittymään yhteen lapseen kerralla ja ohjata tämän toimintaa. Tällaisessa toiminnassa lapsi pystyy kehittymään lähikehityksen vyöhykkeellä aikuisen avustuksella. (Mikkola & Nivalainen 2009, 31-32.)

8.2. Fyysinen toimintaympäristö pienryhmätoiminnan esteenä

Pienryhmätoimintaa on vaikeaa toteuttaa nykyisten päiväkotien tiloissa. Onneksi kuitenkin kaikkien ryhmien ei tarvitse olla samassa paikassa samaan aikaan. Pienryhmätoiminta mahdollistaa sen, että ryhmien päivärytmejä voidaan lomittaa. Esimerkiksi ulkoilut ja ruokailut on helppo porrastaa limittäin. Näin näistä vaikeista siirtymävaiheista ja työskentely- ja leikkihetkistä tulee rauhallisempia. (Mikkola & Nivalainen 2009, 36-37.) Mielestämme pienryhmätoiminnasta on hyvin tietoa Arjen käytäntöjen oppaassa ja se kannustaa päiväkodin henkilöstöä pohtimaan pienryhmätoiminnan suunnittelua ja toteuttamista ja antaa siihen neuvoja. Kuten Arjen käytäntöjen oppaassa lukeekin ”Kasvattajien osaaminen ja ammattitaito vahvistuvat ja monipuolistuvat, kun jokainen pääsee vastaamaan omasta pienryhmästään”, ja tämä on mielestämme myös yksi hyvä syy panostaa aina vain enemmän pienryhmätoimintaan päiväkodeissa.

9 TUTKIMUSTULOKSET

9.1 Kuinka Arjen käytäntöjen opas auttaa lastentarhanopettajan suunnittelutyössä?

9.1.1 Arjen käytäntöjen oppaan kirjaaminen

Päiväkodin arjen suunnittelu on merkittävä osa lastentarhanopettajan suunnittelutyötä. Arjen käytäntöjen oppaan kirjaaminen on hyvä pohja tälle suunnittelutyölle ja oikein käytettynä oiva apuväline suunnittelutyössä.

Kysyimme aluksi, kuinka paljon haastateltavat käyttävät päivässä aikaa Arjen käytäntöjen oppaan kirjaamiseen. Arjen käytäntöjen oppaan kirjaaminen on hyvin vaihtelevaa; joissakin yksiköissä kirjaaminen on vasta alussa, kun taas joissain yksikössä sen kerrotaan olevan ”jo valmis”. Kaikki haastateltavat kertoivat, että eivät kirjaa Arjen käytäntöjen opasta päivittäin. Tarkentavan kysymyksen avulla saimme selville, että kirjaaminen tapahtuu enemmänkin viikoittain, joidenkin mielestä jopa harvemmin. Haastateltavat kertoivat, että syksyisin kirjaamista tapahtuu useammin, kun päiväkotiin saapuvat ja muodostuvat uudet ryhmät. Ryhmän alkuvaiheessa Arjen käytäntöjen opasta kirjataan useammin ja se vie paljon aikaa. Keväällä ja kesällä ryhmän ollessa jo vakiintunut ei kirjaamista tarvita paljon.

Haastateltavien mielestä tunti ei riitä Arjen käytäntöjen oppaan kirjaamiseen. Kaikki haastateltavat kertoivat, että kirjauksia ei tehdä työpäivän aikana, vaan kirjaaminen tapahtuu lastentarhanopettajan suunnitteluajalla. Syyksi tähän haastateltavat kertovat, että työpäivän aikana ei ole aikaa kirjata Arjen käytäntöjen opasta.

V1: Meillä kävi vähä niin että meillä tuli semmonen vitsikirja-nimitys tästä koko kansioista ku me aina kannettiin se sinne tiimipalaveriin mutta me ei koskaa ehitty sitä avata ja mulle työkaverit nauro että taasko sä otit sen vitsikirjan mukaan.

Yhdellä haastateltavalla on pedagoginen palaveri, jossa opasta täytetään. Muut kertovat, että miettivät yhdessä tiimissä ja muulloinkin, mitä Arjen käytäntöjen oppaaseen kirjataan. Yksi haastateltava kertoo, että koska lapsiryhmä on ollut hyvin haastava, hän on joutunut kotitöinä tekemään kirjauksia, ja sen jälkeen esitellyt kirjatukset muulle tiimille ja kysynyt heidän mielipidettään.

Alavieska-Ylivieska-haastattelussa haastateltavat kertoivat, että Arjen käytäntöjen opas on heillä tiimipalavereissa mukana. Alavieskan haastateltava kertoi, että he käyvät Arjen käytäntöjen opasta jopa viikoittain läpi. Sievi-Nivala haastattelussa haastateltavat kertoivat, ettei Arjen käytäntöjen opas ole yleensä heidän tiimipalavereissaan. Tarvittaessa ja sovitusti he ottavat sen mukaan tiimipalavereihin, jossa käyvät sitä läpi.

9.1.2 Pienryhmätoiminta Arjen käytäntöjen oppaan avulla

Haastateltavat sanoivat, ettei Arjen käytäntöjen opas ole antanut vinkkejä pienryhmätoiminnan suunnitteluun. Arjen käytäntöjen oppaaseen haastateltavien mielestä avataan arki ja etsitään omat ratkaisumallit, ja sieltä voi löytää pääperiaatteita, joihin omia ratkaisujaan voi peilata.

Yksi haastateltava kertoi, että heidän yksikössään on ollut pienryhmätoimintaa jo kauan ennen Arjen käytäntöjen opasta, ja opas ei ole vaikuttanut heillä lainkaan pienryhmätoiminnan suunnitteluun. Haastateltava lisää kuitenkin, että nuorempien lapsien ryhmässä siirtymätilanteiden kirjaaminen ja niihin liittyvät selkeät ohjeet on kirjattu Arjen käytäntöjen oppaan pohjalta ja ne ovat helpottaneet pienryhmien suunnittelua jonkin verran.

Kysyimme haastateltaviltamme, onko Arjen käytäntöjen opas auttanut erilaisten ryhmien suunnittelussa, kuten isojen ja pienten ryhmien suunnittelussa. Kaikki haastateltavat kertoivat, että Arjen käytäntöjen opas ei anna käytännön neuvoja, miten toteuttaa erilaisten ryhmien arkea.

H2: Sehän on sitä varten että me keksitään ne ratkaisumallit ja kirjataan ne sinne. Tietysti siellä on jotain perusteita asioille joihin voi omia ratkaisumalleja peilata.

9.1.3 Arjen käytäntöjen opas apuna suunnittelussa

Osa haastateltavista kokee, että Arjen käytäntöjen opas ei auta suunnittelutyössä lainkaan. Osa kertoo, että se auttaa muun muassa lapsikohtaisessa suunnittelussa ja se voi olla avuksi myöhemmin, kun se on saatu vietyä kunnolla arkeen.

Sievin ja Nivalan haastateltavat olivat sitä mieltä, että Arjen käytäntöjen opas voi vaikuttaa suunnitteluun välillisesti. Kun yhteiset pelisäännöt on oppaaseen kirjattu, niitä ajattelee huomaamattaankin.

Alavieskan ja Ylivieskan haastateltavat olivat sitä mieltä, että Arjen käytäntöjen opas on heille vielä niin uusi asia ja he arvelevat sen auttavan suunnittelussa ensi syksynä, kun opas on tullut paremmin tutuksi.

9.2 Miten Arjen käytäntöjen opas on toiminut lastentarhanopettajan työvälineenä?

9.2.1 Arkilähtöinen Arjen käytäntöjen opas

H1: Arkiasioita arkikielellä.

Kaikkien haastateltavien mielestä Arjen käytäntöjen opas on arkilähtöinen. Jokainen haastateltava koki hyvänä sen, että tiimit istuvat alas miettimään toimintakäytäntöjä. Nämä toimintakäytännöt ovat haastateltavien mielestä toteuttamiskelpoisia ja realistisia arjessa. Kun tiimit istuvat alas keskustelemaan käytännöistä yhdessä kirjatakseen ne Arjen käytäntöjen oppaaseen, sitoutuu jokainen toimimaan tämän toimintamallin mukaisesti.

Haastateltavien mielestä Arjen käytäntöjen oppaan sisältö vastaa hyvin päiväkodin

arkea. Arjen käytäntöjen oppaassa on otettu koko päivän toiminnot huomioon, esimerkiksi päiväunet, ruokailu ja pukeminen.

9.2.2 Arjen muutoksia

Sievin ja Nivalan haastateltavien mielestä Arjen käytäntöjen opas ei ole vaikuttanut suoraan arjen käytäntöihin, mutta välillisesti sen on koettu vaikuttaneen, kun on yhdessä pohdittu kuinka tulee toimia. Ylivieskan ja Alavieskan haastateltavat kertoivat, että he ovat hyvin yksityiskohtaisesti kirjanneet esimerkiksi ruokailutilanteet, jolloin tällaisia toimintoja on ollut helppo esimerkiksi porrastaa.

9.2.3 Havainnointi Arjen käytäntöjen oppaan avulla

H3: No ei se nyt ainakaa mun mielestä auttanut havainnoinnissa. Tänä vuonna on mennyt hirviästi aikaa näihin perusjuttujen kirjaamiseen. Että ei oo ainakaa sillai, mää en oo saanu sitä vietyä sinne arkeen ihan täysin että olis voinu hyödyntää sitä siinä sitte.

Suurimman osan mielestä Arjen käytäntöjen opas ei ole auttanut lapsien havainnoinnissa. Haastateltavat kertoivat, että samaa havainnointityötä on tehty aiemminkin, mutta Arjen käytäntöjen oppaan avulla havainnointi on jäsennellympää. Vaikka havainnointityö ei muutu, havaintojen kirjaaminen on helpompaa. Haastateltavien mielestä yhteisten toimintamallien luominen Arjen käytäntöjen oppaaseen ei ole auttanut lasten havainnoinnissa. Yksi haastateltava kertoi, että havainnointiosuus Arjen käytäntöjen oppaassa on ollut heillä ehkä jopa käytetyin osuus, ja se auttaa vasu-keskusteluissa, sillä sen pohjalta on hyvä seurata, mihin suuntaan lapsen kehitys kulkee.

H4: Se haastaa havainnoimaan itsessään se Arjen käytäntöjen opas.

Haastateltavien mielestä Arjen käytäntöjen oppaaseen luodut yhteiset toimintamallit eivät itsessään ole auttaneet lasten havainnoinnissa, vaan toimivat lähinnä muistutuksena siitä, kuinka heidän yksikössään toimitaan.

9.2.4 Kasvatuskumppanuus Arjen käytäntöjen oppaassa

Kysyimme haastateltaviltamme, onko Arjen käytäntöjen opas antanut konkreettisia käytäntömalleja kasvatuskumppanuudelle.

Alavieskan ja Ylivieskan haastateltavien mielestä Arjen käytäntöjen oppaassa voisi olla enemmän tietoa kasvatuskumppanuudesta, koska se on nyt ajankohtainen ja tärkeä asia. Silloin tätä tietoa voisi jakaa enemmän myös vanhemmille. Muutamit haastateltavat kokivat hyvänä vanhemmille jaettavat kasvatuskumppanuus- ja vanhemmuuslomakkeet.

Sievin ja Nivalan haastateltavat kertoivat, ettei Arjen käytäntöjen opas ole kuitenkaan antanut mitään arjen käytäntömalleja kasvatuskumppanuudelle, mutta kasvatuskumppanuuskoulutus on itsessään niin tyhjentävä, ettei niitä välttämättä tarvitsekaan.

9.2.5 Arjen käytäntöjen opas - yhteisöllisyyden työväline

Haastateltavien mielestä Arjen käytäntöjen opas on auttanut siinä, että työyhteisö on istunut alas ja keskustellut arjen käytänteistä ja löytänyt niille yhteisiä ratkaisuja.

H3: Varmasti just se, et ku istutaan alas ja puhutaan ne asiat just ne arjen asiat joissa niitä tökkökohtia tulee. Siinä mielessä jotenki auttanut ja selkeyttänyt sitä.

Erään haastateltavan mielestä koko prosessi Arjen käytäntöjen oppaan käyttöönotossa on ollut hyvä. Sen avulla on saatu yhtenäinen tapa toimia työpaikalla ja asiat kirjallisesti yksien kansien väliin. Näin sovituista asioista on helpompi pitää kiinni. Yksi haastateltava iloitsee siitä, että Arjen käytäntöjen opasta kirjatessa kaikilla on mahdollisuus kertoa mielipiteensä ja tällöin tehdään ryhmätyötä.

Yksi haastateltava pohtii, että jos henkilökunnan näkemyserot olisivat olleet hyvinkin suuria, olisi Arjen käytäntöjen oppaan kirjaamisessa syntyä ristiriitoja.

Haastateltava kertoi, että heidän yksikössään tällaisia tilanteita ei ole ollut. Toinen haastateltava vastasi tähän, että tällöin olisi vain pakko löytää kompromissi ja jokaisen tultava vähän vastaan omassa ajattelussaan.

Yksi haastateltava kertoi, että alku Arjen käytäntöjen oppaan käyttöönotossa oli hankala. Haastateltavat kokevat, että tiimityöstä on tullut entistä tärkeämpää Arjen käytäntöjen oppaan myötä. Haastateltavat kokevat, että Arjen käytäntöjen opas on tiivistänyt tiimiä ja kenenkään ei tarvitse tehdä tätä työtä yksin.

9.3 Kehittämisideat

9.3.1 Mitä Arjen käytäntöjen oppaasta puuttuu?

Yksi haastateltava toi esille sen, että Arjen käytäntöjen oppaasta puuttuu 3-5-vuotiaiden havainnointiosio, ja sitä tuleekin käyttää näiden ikäluokkien kohdalla soveltaen.

Alavieskan ja Ylivieskan haastateltavat kertoivat, että oppaasta puuttuu kiusaamiseen liittyvää informaatiota. Kiusaamiseen liittyvää ohjeistusta olisi hyvä olla Arjen käytäntöjen oppaassa, mutta sen lisäksi päiväkotien henkilökunta tarvitsisi kiusaamiskoulutusta.

Sievin ja Nivalan haastateltavat jäivät kaipaamaan Arjen käytäntöjen oppaaseen yhteystietolomaketta ja esitietolomaketta, jonka vanhemmat täyttävät ennen kuin lapsi tulee hoitoon, esim. sairauksien ja allergioiden varalta.

Eräs haastateltava toi esille, että varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevat lomakkeet saisivat olla eriteltynä erikseen ja niihin tulisi olla ohjeistus, että mistä lomakkeista lapsen varhaiskasvatussuunnitelma koostuu. Haastateltava haluaisi parempaa ohjeistusta siihen, mitkä lomakkeista tulee antaa kotiin vanhempien täytettäväksi ja mitä lomakkeita ei tule antaa vanhemmille kotiin.

Toinen haastateltava kehui sitä, että lomakkeet on laitettu niin sanotusti ”yksien kansien väliin”, mutta jäi kaipaamaan ohjeistusta, missä tilanteissa ja miten niitä käytetään.

Kenenkään haastateltavan mielestä Arjen käytäntöjen oppaassa ei ole mitään turhaa, vaan kaikki siellä oleva on hyvin olennaista.

Kaikissa haastatteluissa tuli ilmi, että jotkut haastateltavat olivat ihmetelleet, mikä ”laaditaan Kallion varhaiskasvatuksen arvot”-kohta on. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että he eivät voi näitä laatia yksikössään, vaan ne tulisi olla jo olemassa.

9.3.2 Arjen käytäntöjen oppaaseen perehdytys

Valitettavasti tutkimuksessamme tuli ilmi, että kaikkien haastateltavien mielestä perehdytystä ei ole ollut tarpeeksi tai sitä ei ole saatu juuri ollenkaan. Tämä onkin mielestämme asia, jota jatkossa tulisi kehittää. Asiaankuuluvalla perehdytyksellä helpotetaan Arjen käytäntöjen oppaan käyttöönottoa ja sitä kautta lisätään sen käyttämistä.

H5: Sitä perehdytystä olis kyllä kaivannu sillo aluksi, että miten sitä oikeen käytetään. Se vaa tosiaan lyötiin käteen, että tässä nyt on tämmönen.

Yksi haastateltava kertoi syksyllä 2012 alkavasta mentori- toiminnasta, jossa koulutetaan päiväkodin johtajat Arjen käytäntöjen oppaan käyttämiseen ja tuomiseen arkeen. Johtajat sen jälkeen opettavat nämä tiedot alaisilleen. Tämä onkin mielestämme oiva keino tuoda Arjen käytäntöjen opasta vielä tutummaksi sitä käyttävälle henkilökunnalle.

9.4 Muut tutkimustulokset

9.4.1 Arjen käytäntöjen oppaan tekoon osallistuminen ja vanhemmille tiedottaminen

Mielenkiinnosta kysyimme ovatko haastateltavamme saaneet olla mukana luomassa Arjen käytäntöjen opasta. Tällä kysymyksellä pyrimme myös selvittämään, kuinka työelämälähtöinen opas on.

Kukaan haastateltavista ei kokenut, että olisi saanut olla mukana Arjen käytäntöjen oppaan luomisessa. Usea haastateltava kertoi, että opas kävi niin sanotulla ”lukukierroksella” työpaikalla. Haastateltavat kertoivat, että lukukierros oli liian lyhyt, eikä oppaaseen ollut aikaa tutustua kiireisen työpäivän lomassa.

Sievin ja Nivalan haastateltavat kertoivat, että ovat kertoneet Arjen käytäntöjen oppaasta vanhemmille muun muassa vanhempainilloissa ja vasukeskusteluissa. Ylivieskan ja Alavieskan haastateltavat eivät olleet informoineet vanhempia oppaasta. Kaikki haastateltavat kokivat, että Arjen käytäntöjen opas on enemmän työväline henkilöstölle, eikä sitä voi vanhemmille esitellä kokonaisuudessaan muun muassa siksi, kun siellä mainitaan lapsia nimeltä.

9.4.2 Arjen käytäntöjen oppaan kieliasu ja ulkomuoto

H1: Minusta tuo on ainaki kieliasultaan tosi selkeä. Ja sitte sillain helppolukunen, että ei oo liian raskaita sivuja, että aika vähä on tekstiä yhdellä sivulla ja sillain väljästi. Että en mää ainakaan ulkoasusta löydä moittimista.

Haastateltavien mielestä Arjen käytäntöjen opas on kieliasultaan selkeä ja helppolukuinen. Teksti on jaoteltu hyvin ja riviväli on sopiva. Useimmat haastateltavista kokivat, että Arjen käytäntöjen oppaassa käytetyt käsitteet on aukaistu hyvin. Yksi haastateltava kuitenkin koki, että koko ryhmälle suunniteltavat laajat käsitteet, kuten ”taiteellinen ilmaisu”, olisi pitänyt avata tarkemmin.

Jotkut haastateltavat moittivat kirjaamistilan vähyyttä esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmissa. Eräs haastateltava onkin kirjannut havaintoja erilliselle paperille, kun varhaiskasvatussuunnitelmassa on liian vähän tilaa. Haastateltavat pohtivat, että lomakkeiden järjestystä voisi muuttaa selkeämmäksi ja niiden täyttämiseksi olisi hyvä olla selkeämpi, erillinen ohjeistus. Kaikki

haastateltavat kokivat, että jotkin asiat myös toistivat itseään useammassa kohdassa.

9.4.3 Arjen käytäntöjen oppaan hyvät puolet

H5: No kyllä tää koko prosessi on ollu hyvä, vaikka se tuntu aluksi että mitä ptääkö meiän tehdä tämmöstä näin. Mutta saada ne kaikki asiat tänne yksien kansien väliin niin kyllä se on ollu tosi hyvä juttu, niin ne on kaikilla sitte tiedossa.

Kysyimme haastateltavilta vielä lopuksi, mikä Arjen käytäntöjen oppaassa on erityisen hyvää.

Yksi haastateltava kertoi pitävänsä Arjen käytäntöjen oppaan arkikäytännöistä. Haastateltavan mielestä on hyvä että ne on mietitty ja kirjattu, ja näin ne helpottavat arjen tilanteita.

H7: Justiinsa tuota samaa ajattelin, että on se yhtenäinen tapa toimia sielä työpaikalla niin se on koettu sillain tärkeäksi. Että pystytään ne yhteiset sopimukset kirjaamaan tänne. Koska jos niitä sovitaan näin suullisesti niin ei niitä enää muisteta sitte viikon päästä. Ja sitte ku ne on kirjattu näin niin sieltä pystyy sitte tarkistaan.

10 TUTKIMUSTULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTA

10.1 Tutkimusprosessin pohdinta

Tutkimuksemme tavoitteena oli aluksi selvittää, kuinka Arjen käytäntöjen opas toimii lastentarhanopettajan pedagogisena välineenä. Tutkimuksemme antaa tietoa siitä, kuinka Arjen käytäntöjen oppaan käyttöönotto peruspalvelukuntayhtymä Kallion kuntien päiväkotiyksiköissä on sujunut ja kuinka sitä voisi jatkossa parantaa.

Alustavana tutkimusongelmanamme oli myös selvittää, kuinka Arjen käytäntöjen opas näkyy lastentarhanopettajan arjessa. Tutkimuksemme edetessä rajasimme tutkimusongelmaamme siihen, kuinka Arjen käytäntöjen opas auttaa lastentarhanopettajan suunnittelutyössä ja miten Arjen käytäntöjen opas on toiminut lastentarhanopettajan työvälineenä.

Tutkimuksemme oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Päädyimme keräämään aineistomme tutkimukseemme puolistrukturoidulla haastattelulla, toisin sanoen teemahaastattelulla. Kerätyn aineiston analysoimme teemojen pohjalta, ja kytkimme saamamme tulokset teoriapohjaan.

Teemahaastattelujen lisäksi olisimme voineet kerätä lisäaineistoa eri aineistonkeruumenetelmillä, kuten haastattelulomakkeella. Emme kuitenkaan kokeneet tätä tarpeelliseksi, sillä saimme mielestämme tarpeeksi luotettavaa aineistoa haastatteluillamme. Aineistonkeruumenetelmämme on perusteltu ja luotettava, sillä teemahaastatteluilla mahdollistimme haastateltavien aitojen mielipiteiden kuulemisen ja minimoimme tutkijoiden vaikutuksen saatavaan aineistoon. Haastattelutilanteemme oli tarkoitus myös toimia vertaistukea antavana tilanteena, joissa haastateltavat saavat tukea, rohkaisua ja uusia ideoita toisiltaan. Toisaalta ryhmähaastatteluissa haastateltavat saattoivat kokea ryhmässä sosiaalista painetta vastata tietyllä tavalla tai jättää oman aidon mielipiteensä sanomatta. Yritimme välttää tätä kohdistamalla kysymykset kaikille, kysymällä tarkentavia kysymyksiä ja ottamalla kaikkien vastaukset vastaan tasa-

arvoisesti. Myös ryhmiemme haastateltavat ansaitsevat kiitosta siitä, että olivat aidon kiinnostuneita kuulemaan toistensa vastauksia, ja tällä tavalla kannustamalla toisiaan vastaamaan esitettyihin kysymyksiin.

10.2 Tutkimustulokset

Haastateltavamme kokivat Arjen käytäntöjen oppaan yhteisöllisyyden luojana. Kun työyhteisö pohtii yhdessä yhteiset työmenetelmät, ja kirjaavat ne ylös, kokee työntekijä tekevänsä työtä tiimissä. Tämä helpottaa arjen toimintoja päiväkotiyksikössä.

Kysyimme haastateltavilta, auttaako Arjen käytäntöjen opas lastentarhanopettajan suunnittelutyössä ja haastateltavat vastasivat tähän kieltävästi. Arjen käytäntöjen oppaaseen luodut yhteiset toimintamallit antavat viitekehykset sille, missä ja millä tavoin toimintaa voidaan toteuttaa, mutta ei anna suunnittelulle käytännön ohjeita. Olimme yllättyneitä siitä, etteivät haastateltavamme kokeneet saaneensa ohjeita suunnittelulle juuri lainkaan. Itse koimme, että Arjen käytäntöjen opas antaa hyvin arkilähtöisiä ohjeita, joiden puitteissa suunnitella pedagogista toimintaa. Pedagogiikka ja oppiminen ei aina tapahdu pelkästään niin sanotuissa suunnitelluissa tuokiossa, vaan sitä tapahtuu arjen tiimellyksessä, pienissä hetkissä.

Haastateltavamme olisivat kaivanneet paljon lisää perehdytystä Arjen käytäntöjen oppaan käyttöönottoon. Jokainen haastateltavamme kertoi, että ei ole mielestään saanut tarpeeksi, tai jopa laisinkaan, perehdytystä. Tämä on mielestämme hyvin valitettavaa, koska ilman kunnollista perehdytystä ei työntekijän ole mahdollista saada kaikkea Arjen käytäntöjen oppaassa olevaa hyötyä käytäntöön.

Haastateltavamme jäivät kaipaamaan Arjen käytäntöjen oppaasta 3-5-vuotiaiden osiota sekä yhteystieto- ja esitietolomakkeita. Haastateltavat kertoivat kuitenkin, että olivat pystyneet käyttämään Arjen käytäntöjen opasta soveltaen. Tässä olisikin oiva aihe seuraavalle tutkimukselle tai kehitysidealle.

Haastateltavat olisivat tarvinneet lisää ohjeistusta Arjen käytäntöjen oppaassa olevista lomakkeista ja niiden käytöstä. Haastateltavien mukaan Arjen käytäntöjen oppaassa on sivu jossa luetellaan kaikki Arjen käytäntöjen oppaan lomakkeet, mutta haastateltavat olisivat toivoneet, että siinä olisi ollut myös ohjeistusta siitä, kuka lomakkeen täyttää ja missä tilanteessa sitä käytetään.

Mielestämme erittäin tärkeänä Arjen käytäntöjen oppaasta puuttuvana osiona osa haastateltavistamme nosti kiusaamiseen liittyvän ohjeistuksen. Haastateltaviemme mielestä ohjeistuksen tukena olisi hyvä olla myös kiusaamista koskeva koulutus. Kiusaamisesta olisi hyvä olla tietoa Arjen käytäntöjen oppaassa, koska mielestämme kiusaamisen ehkäiseminen olisi hyvä aloittaa mahdollisimman varhain. Kirves & Stoor-Grenner kirjoittavat teoksessaan ”Kiusaavatko pienetkin lapset”, että kiusaamisen juuret löytyvät jo pienten lasten parista ja on tärkeää katkaista kiusaamisen kierre mahdollisimman varhain sekä ehkäistä kiusaamisen syntymistä. Kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen edellyttää tietoisuutta kiusaamisesta, sekä tietoa kiusaamisen ehkäisyn keinoista. Päiväkodin työntekijän tehtävä on havainnoida tarkasti ja sensitiivisesti lapsiryhmäänsä, ja huolehtia siitä, että jokainen ryhmän lapsista pääsee mukaan ryhmän toimintaan ja leikkiryhmiin. (Kirves & Stoor-Grenner 2010.)

Peruspalveluministeri Paula Risikko linjaa teoksen ”Kiusaavatko pienetkin lapset” esipuheessa, että toivoo kiusaamisen suunnitelman ehkäisyn otettavaksi osaksi Varhaiskasvatuksen valtakunnallista suunnitelmaa. Tällöin varmistetaan se, että jokainen päivähoitoyksikkö laatii oman kiusaamiseen puuttumisen ja ehkäisyn suunnitelman osaksi omaa varhaiskasvatuksen suunnitelmaansa. Tällä konkreettisesti parannetaan monien pienten lasten elämänlaatua, ja annetaan samalla paremmat mahdollisuudet myös koulunkäyntiin. Tällä on vaikutuksia pitkälle tulevaisuuteen. (Kirves & Stoor-Grenner 2010.)

Haastatteluissa tuli ilmi, että Arjen käytäntöjen oppaassa on ollut hyvää se, kun päiväkotityösköiden työntekijät ovat yhdessä miettineet päiväkotiansa arvot, käytänteet ja samalla sitoutuneet yhdessä toimimaan niiden mukaisesti. Tämä on luonut työntekijöiden välille yhteisöllisyyttä ja parantanut päiväkodin arjen

toimivuutta. Yksi haastateltava kertoi Arjen käytäntöjen oppaan toimivan myös hyvänä perehdytyksenä esimerkiksi uusille työntekijöille tai sijaisille.

Vaikka Arjen käytäntöjen oppaan käyttöönotto on ollut prosessina raskas perehdytyksen puutteen ja kiireisen aikataulun vuoksi, kehuivat haastateltavamme prosessin olleen hyvä.

Vaikka Arjen käytäntöjen opas sai kehuja ja kiitosta, olimme yllättyneitä siitä, että haastateltavamme eivät kokeneet Arjen käytäntöjen oppaan auttaneen heitä lastentarhanopettajan työn suunnittelussa ja havainnoinnissa. Haastateltaviemme oli myös hiukan hankalaa löytää Arjen käytäntöjen oppaan hyviä puolia. Tämä oli tutkimustulos, jota emme olleet odottaneet.

Haastateltaviltamme nousi meidän mielestämme hyvä toive siitä, että peruspalvelukuntayhtymä Kallion päiväkotien henkilökunta tekisi enemmän vertaiskäyntejä keskenään. Vertaiskäynneillä olisi hyvä myös päästä vertailemaan toisten Arjen käytäntöjen oppaita ja käydä niitä lävitse. Vertaiskäynneillä työntekijät saisivat uusia ideoita arjen käytänteisiin ja tukea Arjen käytäntöjen oppaan käyttämiseen.

Uusien käytänteiden käyttöönotossa pidämme tutkimuksemme jälkeen erittäin tärkeänä syvällistä perehdytystä. Uuden käytänteen tai toimintamallin käyttöönotto tarvitsee tukea ja ohjausta jotta se lähtisi käyntiin paremmin ja nopeammin.

Ammatillisuutemme kasvoi kun etsimme varhaiskasvatukseen liittyvää teoriaa. Teoriapohjasta saimme paljon uutta tietoa ja käytännön ohjeita varhaiskasvatustyöhön. Teorian keruu ja aineiston analysointi sai meitä pohtimaan omaa työtämme tulevana varhaiskasvattajina. Uskomme, että tutkimuksemme teko on antanut meille hyvät keinot reflektoida omaa tulevaa varhaiskasvatustyötämme. Tutkimustuloksistamme meillekin valkeni, kuinka tärkeää työyhteisön yhteisöllisyys ja tuki on sosiaalialan työtä tehdessä. Mielestämme on hienoa, että Arjen käytäntöjen opas on voinut lisätä yhteisöllisyyttä peruspalvelukuntayhtymä Kallion päiväkotien työntekijöiden välillä.

LÄHTEET

Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus – keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoidossa. Tampere: Vastapaino.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat – johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Hellström, M. 2000. Sata sanaa kasvatuksesta. Juva: WS Bookwell Oy.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Kuopion kaupunki. 2012. Varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen ja arviointi. Www-dokumentti. Saatavissa:

<http://lapsikuopio.kuopio.fi/varhaiskasvatussuunnitelmien-prosessinomaisen-tyoskentely>. Luettu 21.10.2012.

Karila K., Alasuutari M., Hännikäinen M., Nummenmaa A. & Rasku-Puttonen H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Kirves, L., Stoor-Grenner M. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset. Helsinki: Fram.

Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito - työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: WS Bookwell Oy.

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36

Lapsen oikeuksien sopimus 20.11.1989.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Moilanen, L. 1995. Ryhmähaastattelu työyhteisössä – tiedonkeruun ja vaikuttamisen väline. Helsinki: Painotalo MIKTOR.

Nummenmaa A., Karila K., Joensuu M., Rönholm R. 2007. Yhteisöllinen suunnittelu päiväkodissa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Ojala, M. 1984. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. Jyväskylä: Tekijä ja Kirjayhtymä Oy.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio varhaiskasvatussuunnitelma. 2011. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.kalliopp.fi>. Luettu 11.9.2012

STAKES. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sulkunen, P. & Mäkelä, K.(toim.) 1998. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2012. Varhaiskasvatuksen perusteet. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/varhaiskasvatus/linjaavat/vasu-asiakirja. Luettu 9.9.2012.

Hyvät varhaiskasvatuksen ammattilaiset,

olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Ylivieskasta, Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulusta. Erikoistumme varhaiskasvatus- ja perhetyöhön ja teemme opinnäytetyötä Arjen käytäntöjen oppaasta ja sen käytöstä varhaiskasvatuksen arjessa. Opinnäytetyömme valmistuu yhteistyössä peruspalvelukuntayhtymä Kallion ja Lapsen Hyvä Arki II-hankkeen kanssa. Teidän apunne ja tietonne on opinnäytetyöllemme ensiarvoisen tärkeää, sillä te olette ne henkilöt, jotka työssään Arjen käytäntöjen opasta käyttävät.

Järjestämme Teille tilaisuuden tulla kertomaan kokemuksistanne. Haastattelemme lastentarhanopettajia ryhmähaastatteluna, pullakahvien kera. Keskustelemme yhdessä Arjen käytäntöjen oppaasta, sen käyttöönotosta päiväkodeissa ja sen mahdollisista kehittämistarpeista. Haluaisimme myös kuulla, kuinka Arjen käytäntöjen opas on toiminut lastentarhanopettajan työn pedagogisena välineenä. Jotta saamme keskustelumme tarkasti talteen, nauhoitamme ryhmähaastattelut. Olemme vaitiolovelvollisia ja haastateltavien henkilöllisyys ei tule esille opinnäytetyössämme.

Pyytäisimme teitä valitsemaan työyhteisöstänne **yhden** lastentarhanopettajan, joka tulisi kertomaan päiväkotinne kokemuksista Arjen käytäntöjen oppaasta.

Olette tervetulleita Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun Ylivieskan yksikölle (Vierimaantie 7) ottamaan osaa tärkeään keskusteluun! Ryhmähaastattelu on **keskiviikkona 9.5.2012 klo 17.00**.

Jos Teillä on jotain kysyttävää tai edellä mainittu ajankohta ei sovi Teille, ottakaa meihin rohkeasti yhteyttä!

Ystävällisin terveisin,

Elina Autio
0400-817173

Mirva Kotilainen
0400-363537

TEEMAT RYHMÄHAASTATTELUUN**Arjen käytäntöjen opas arjessa**

- 1) Kuinka paljon käytätte päivässä aikaa Arjen käytäntöjen oppaan kirjaamiseen?
- 2) Mistä se aika on pois, mikä käytetään kirjaamiseen/onko se aika pois jostain?
- 3) Missä tilanteissa Arjen käytäntöjen opasta kirjataan? yksinään työpäivän päätteeksi, yhdessä henkilöstökokouksissa tai muissa sellaisissa?
- 4) Onko se teillä mukana tiimipalaverissa?
- 5) Miten arjen käytäntöjen opas on auttanut havainnoinnissa?
- 6) Onko yhteisien toimintamallien luominen helpottanut lapsen toiminnan havainnointia, miten?
- 7) Miten on vaikuttanut arjen toimiin esim.
 - a) ruokailussa
 - b) nukkumisessa
 - c) oppimisessa ja oppimisen suunnittelussa
 - d) muissa arjen tilanteissa, missä?
- 8) Miten Arjen käytäntöjen opas on auttanut suunnittelussa?
- 9) Miten lastentarhanopettajat saivat olla mukana Arjen käytäntöjen oppaan tekemisessä?
- 10) Mitä mieltä olet siitä, miten Arjen käytäntöjen opas on vanhempien saatavilla ja miten siitä tiedotetaan?

Kasvatuskumppanuus

- 1) Mitä arjen konkreettisia käytäntömalleja arjen käytäntöjen opas on antanut kasvatuskumppanuudelle?
- 2) Onko arjen käytäntöjen opas helpottanut kasvatuskumppanuuden käyttöönottoa ja jos on, niin miten?

Pienryhmätoiminta

- 1) Miten Arjen käytäntöjen opas näkyy pienryhmien suunnittelussa, isojen ryhmien suunnittelussa, miten eroaa suunnitella isolle ja pienelle?
- 2) Onko auttanut pienryhmätoiminnan suunnittelussa, miten?

Arjen käytäntöjen oppaan haasteet

- 1) Onko ollut vaikealukuinen (onko esim. ulkonäkö ja kirjoitusmuoto siisti ja helppo)?
- 2) Onko käsitteet aukaistu hyvin, olisiko jostakin asiasta voinut olla lisää tietoa/teoriaa?
- 3) Onko Arjen käytäntöjen oppaan käytöstä annettu tarpeeksi perehdytystä?
- 4) Onko ollut jotenkin muuten hankalaa käyttää?
- 5) Onko Arjen käytäntöjen opas realistinen käytössä, vastaako sen arvot oikeaa päiväkodin arkea?

Arjen käytäntöjen oppaan kehittämismahdollisuudet

- 1) Onko siinä jotain turhaa?
- 2) Puuttuuko siitä jotain olennaista?
- 3) Luoko Arjen käytäntöjen opas työyhteisöön yhteisöllisyyttä vai lisääkö erimielisyyksiä?
- 4) Mikä on ollut hyvää/erityisen hyvää?